

Historische Kring Diemen

Jaargang 28 – Nummer 1-2018

DE BRANDWEER IN DIEMEN

IN DIT NUMMER:

o.a. BRANDSPUITHUISJES SINDS 1723 EN EEN CONFLICT BIJ DE DIEMERBRUG, 1916 KLAAS SCHIPPER KOMT OM BIJ BRAND GOOYENSTEIN, DE SLANGENBRUG VAN FAKKELDIJ, BRANDWEER-VETERAAN PIET WESTERBEEK, UNIEKE BORREL IN CAFÉ AAN DE STEGGE, DOOPPOT NA LUYCKSBRAND EN DE RONDE VAN WILLEM MOL, SLAGERSJONGEN IN DE JAREN DERTIG.

INHOUD

Affiche eind jaren veertig met het laatste nieuws in Diemen. Voor het actuele lokale nieuws waren dorpelingen vaak op dit soort nieuwsvoorziening aangewezen. Daarna ging het nieuws als een lopend vuurtje(!) door het dorp.

- Voorwoord, *Taco ten Dam* 1
- De Diemense brandweer in de achttiende eeuw, *Alfred Bakker* 2
- Brandweerman Klaas Schipper komt om bij brand boerderij Gooyenstein, *Gerard Koppers* 7
- Opperbrandmeester H.N. Fakkeldij en de "Slangenbrug", *Wiard Krook* 9
- Van garage tot brandweerkazerne, *Wiard Krook* . . . 14
- Piet Westerbeek: "De aangrijpende beelden van lang geleden komen soms weer tevoorschijn." *Taco ten Dam* 17
- 1963: Brand bij Luycks onder extreme winterse omstandigheden, *Taco ten Dam* 20
- 1948: Burgemeester Dallinga: "Ik zie liever 100 wielrenners dan 100 dronken lieden." *Bert Roest* 25
- Het Diemense Brandweer-Dafje, *Wiard Krook* 28
- Willem Mol (1909-1993), slagersknecht in de jaren '30, *Taco ten Dam* 30
- De tragedie van motorspuit "Baby" alias "Ouwe Harry", *Wiard Krook*. 34
- Wil Vijn-Aan de Stegge: "Na 55 jaar tril ik nog steeds bij het horen van de brandweer", *Taco ten Dam* 36
- 1881: Brand in het raadhuis: Arnold, Willem en Henri weten van niks, *Taco ten Dam en Wiard Krook* 38
- 1980: Café Van de Vuurst: Troosteloos einde van een mooi café, *Taco ten Dam* 39
- 1990: Schuilkerk De Hoop: Een schoon gebouw verbrand, een schoon gebouw terug, *Taco ten Dam* 40
- Prikbord. 41

Foto voorzijde omslag: Op 25 januari 1928 schafte de Vrijwillige Brandweer Diemen een Chevrolet autospuit aan. Toen de wagen in april 1928 in Diemen aankam, was deze een grote bezienswaardigheid. Op de foto de Chevrolet op de hoek van de Ouddiemerlaan en de Hartveldseweg. De wagen kon worden opgetuigd met een 'slangenbrug' die werd ontwikkeld door brandweercommandant Fakkeldij. Bij brand kon de brandweer bluswater uit de Weespertrekvaart betrekken zonder dat het verkeer en de Gooische Stoomtram daar hinder van ondervonden.

www.historischekringdiemen.nl
www.beeldbankdiemen.nl

opgericht 16 maart 1991

jaargang 28, nummer 1-2018
gratis voor leden

bestuur:

voorzitter: Ad Saan
secretaris: Peter Texier
penningmeester: Han Saan
bestuursleden: Frans Deckers
Ellen van Meurs
Cora Rijfkogel

secretariaat: Rietzangerweg 104
1111 VN Diemen
tel. 020 - 695 41 40
info@historischekring
diemen.nl

IBAN: NL95INGB0001525866
Penningmeester HKD
Buitenlust 50
1111 JK Diemen
saan44@zonnet.nl

redactieadres: Anne Frankstraat 13
1112 LL Diemen
t.ten.dam@planet.nl

redactieteam: Alfred Bakker
Taco ten Dam
Wiard Krook
Alfons Ruitenbeek

opmaak: Danielle de Graaff

beeldredactie: Wiard Krook

eindredactie: Taco ten Dam

ISSN 0929-9068

© 2018 Historische Kring Diemen (HKD)
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, afgedrukt, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopieën of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Deze uitgave werd met de meeste zorg samengesteld. Waar wenselijk en mogelijk is de uitgever van foto's vermeld. Mocht iemand menen auteursrechten te hebben op een foto dan kan contact worden opgenomen met de uitgever van deze publicatie. Er kan door de Historische Kring Diemen geen enkele aansprakelijkheid worden aanvaard voor de gevolgen van eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden of onvolkomenheden. Het lidmaatschap van de HKD bedraagt € 22,50 per jaar. Leden ontvangen de HKD-nieuwsbrief en minimaal twee keer per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Al langere tijd leefde bij de redactie het idee om een nummer te wijden aan de brandweer van Diemen. Tegenwoordig onderdeel van Brandweer Amsterdam Amstelland, maar met een rijk Diemens verleden. Brand is helaas immers van alle tijden en voor de organisatie van de brandbestrijding in Diemen kunnen we eeuwen teruggaan.

Er is echter al veel over de brandweer in Diemen geschreven. Zo schreef P.J. ter Beek erover in *Historie van Diemen* en in 1978 verscheen het boek *50 jaar Vrijwillige Brandweer Diemen* waar Frits Reurekas een groot aandeel in had. In 2003, toen de VBD 75 jaar bestond, verzorgden Toon Colijn en Gerard Koppers een prachtige jubileumuitgave waarin ook het boek van 1978 was opgenomen. Voor dit boek waren veel archieven geraadpleegd en samen met de talrijke foto's stond de geschiedenis van de VBD uitstekend te boek.

Waarom dan toch een tijdschriftnummer met hetzelfde thema? De verklaring is dat we daardoor konden inzoomen op een keuze uit het historisch materiaal. Behalve de registratie van feiten, was er nu ook bijvoorbeeld de mogelijkheid om de "menselijke kant" meer te belichten. We hebben dus echt een keuze moeten maken uit de grote hoeveelheid materiaal. Die keuze voelde af en toe ongemakkelijk omdat we veel moesten laten rusten. Tijdens onze werkzaamheden groeide het gevoel dat er een heel boek is te schrijven over de persoonlijke belevenissen van iedere afzonderlijke brandweerman en -vrouw. Een kleine schets hiervan is het verhaal van Piet Westerbeek, oud-brandweerman, 88 jaar met ervaringen uit een lang verleden die altijd in zijn hoofd zijn blijven zitten. Maar ook over de slachtoffers van een brand. Stuk voor stuk gebeurtenissen met een enorme impact. U leest het in het verhaal van Wil Vijn-Aan de Stegge.

Een greep uit dit nummer: Gerard Koppers, groot brandweerkenner, schreef voor ons het verhaal over de brand van Gooyenstein in 1916, waar de Diemense brandweerman Karel Schipper om het leven kwam. Alfred Bakker neemt ons aan de hand van oude documenten mee naar de achttiende eeuw. Hoe bestreden onze voorvaders de brand? En waarom was er zo'n heisa om een brandspuit-huisje bij de Diemerbrug? Wiard Krook beschrijft de beginjaren van de *Vrijwillige Brandweer Diemen* en het meesterstuk van brandweerman Fakkeldij: de slangenbrug. Maar hij gaat ook in op de geschiedenis –decennia later– van het rode brandweerdasje. Bert Roest grasduinde weer in 70 jaar oude exemplaren van de Diemer Courant en pikte er een aantal interessante en lezenswaardige teksten uit die een mooi tijdsbeeld geven van het Diemen in 1948.

Een brandweernummer zonder de Luycks-brand van 1963 is ondenkbaar. Maar dit keer wel met een heel bijzondere invalshoek. Een vermoedelijke doofpot-affaire waarbij zelfs de doofpot zoekraakte.

Verder vindt u het bewerkte verhaal van Willem Mol die voor de oorlog als slagersjongen werkte bij slager Dirk Streefkerk aan de Hartveldseweg. Met flair, humor en beeldend geschreven.

Op de Prikbord-pagina leest u onder andere over giften die de HKD ontving en die voor een historische vereniging van grote waarde zijn.

Dit blad zou er niet zo indrukwekkend mooi uitzien zonder onze deskundige fotoman Wiard Krook en onze creatieve lay-outer Danielle de Graaff.

Ik wens u veel lees- en kijkplezier.

Namens de redactie,

Taco ten Dam,
Eindredacteur

DE DIEMENSE BRANDWEER IN DE ACHTTIENDE EEUW

Alfred Bakker

In 1672 maakte Jan van der Heijden een verbeterde versie van de brandslangenspuit. Het was een immense doorbraak. Van der Heijdens brandspuiten vonden internationaal aftrek. Ook Diemen met zijn vele rietdaken, hooibergen en houten schuren en stallen schafte brandspuiten aan. De twee exemplaren werden ondergebracht in speciale huisjes waarvan de oudste uit 1723 dateerde. Na het uitsterven van de dynastie Van der Heijden nam Pieter Almenum de brandspuitenfabriek over. De firma *Almenum* deed regelmatig zaken met Diemen. De contracten met de firma *Almenum*, een juridisch steekspel over de plaats van een brandspuithuisje en een bestek voor de bouw van zo'n huisje stellen ons in staat om een glimp op te vangen van de Diemense brandweerorganisatie in de achttiende eeuw.

Brandspuitenmakers

Vóór 1672 bestonden brandspuiten uit een grote bak met een enkelvoudige zuig- en perspomp, ontworpen door Hans Hautsch uit Neurenberg. Het apparaat had één slang waarmee water aangezogen werd. Bovenop de pomp bevond zich een buis in de vorm van een tromp. De buis was draaibaar en kon dus naar een gewenst punt gericht worden. De spuit was hoogstens in staat om de directe omgeving van de opgestelde pomp nat te houden.

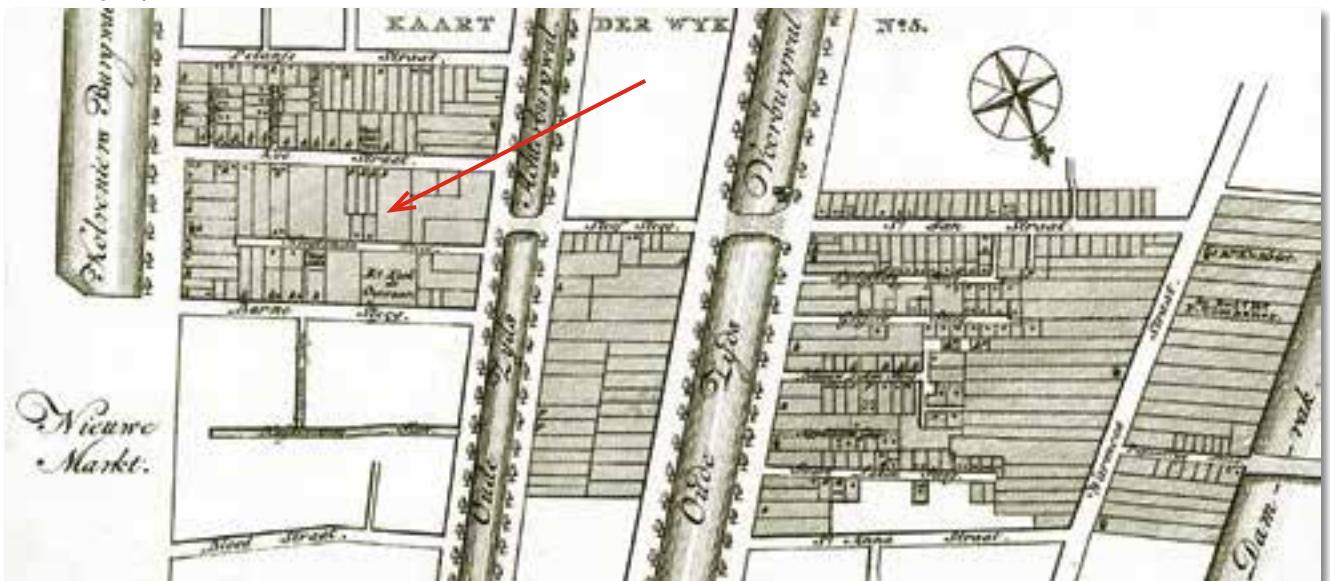
Jan van der Heijden kwam op het idee om een tweede slang aan te brengen tussen de pomp en de draaibare tromp. De tromp of straalpijp kon daardoor naar elke verkiesbare plaats gebracht worden om de brand te bestrijden. Het materiaal van de zuigslang bestond van oudsher uit zeildoek. Voor de nieuw uitgevonden persslang werd leder toegepast, dat een hogere druk verdroeg.

Van der Heijden fabriceerde zijn brandspuiten in de Amsterdamse Koestraat (bij de Nieuwmarkt), waar hij de zaak van een wagenmaker had overgenomen. De firma was daardoor in staat om een brandspuit op wielen te leveren.

Na de dood van Jan van der Heijden in 1712 en zijn zoon Jan in 1726 kwam de leiding van de fabriek in handen van zoon Samuel van der Heijden.

Toen Samuel stierf in 1729 nam Pieter Almenum de zaak over. Pieter stierf in 1747 en werd opgevolgd door achtereenvolgens Wijbrand, Arend en Wijbrand. Na het overlijden van de laatste Almenum nam Anthonij Cornelis Vermunt de zaak over in 1800. J.H. van der Willige zette de zaak voort in 1825. De naam Almenum zou in de vorm van de Erven Arend Almenum tot 1868 een belangrijke rol blijven spelen op het gebied van brandspuitmaterieel.

Jan van der Heijden woonde van 1681 tot zijn dood in 1712 op het huidige adres Koestraat 5 (zie pijl). De firma bleef er gevestigd tot in de 19de eeuw (detail Burgerwijkkaart 5 uit 1779, coll. Stadsarchief Amsterdam)

Eerste brandspuit in 1723

De bewoners en de bestuurders van Diemen kan het succes van de brandspuiten in Amsterdam moeilijk ontgaan zijn. Jaarlijks werd "geexerceerd" met het materieel in de Beurs van Hendrik de Keijser. Ook de reclame die Jan van der Heijden voor zijn bedrijf maakte, bereikte Diemen. Hij publiceerde in 1677 en 1690 boeken over zijn uitvinding, die in 1697 verder geperfectioneerd was.

Op een gegeven moment schafte ook Diemen het nieuwe blusmaterieel aan, onder te brengen in speciaal gebouwde brandspuithuisjes.

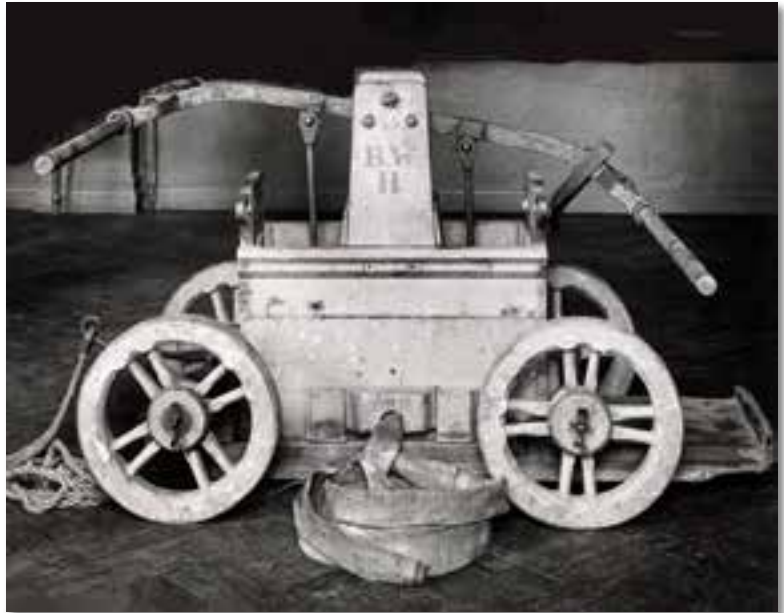
De oudste vermelding van zo'n huisje in Diemen dateert uit 1723¹, waarschijnlijk voor spuit no. 1 in het huidige Oud Diemen. Van spuit no. 2 is bekend dat er in 1725 een huisje in Diemerbrug is gebouwd. Dankzij een bestek uit 1757 is de exacte constructie bekend van een tweede versie van brandspuithuisje no. 2, tot op de knoppen waaraan het gereedschap opgehangen kon worden.

Afbraak brandspuithuisje

Aafje Middelman-van der Sluijs woonde in Diemerbrug, "aan de zuidzijde". Zij was de weduwe van Jacob Middelman, gaarder van de verpondingen, oftewel belastinginnehmer. De weduwe Middelman was niet onbemiddeld en beschikte bovendien over juridische contacten, zoals haar neef Jan Gerbrand Slegt, die in 1750 te Leiden in de rechten was gepromoveerd.

In 1755 beklaagde de weduwe zich over het brandspuithuisje. Het huisje, dat aan de zuidzijde van haar huis stond, bemoeilijkte de toegang tot haar land. Ook wilde ze er niet langer tegen aan kijken. Advocaat Slegt maakte er een zaak van, die vóórkam op de Rechterdag. Schout en schepenen hielden die gewoonlijk op de eerste zaterdag van iedere maand.² Slegt wist het op de Rechterdag van 5 april 1755 gedaan te krijgen dat het brandspuithuisje binnen acht dagen afgebroken werd. De dakloos geworden spuit no. 2 moest nu verplaatst worden naar de kerk van Diemen, de oude woonkern, waar spuit no. 1 al stond.

Het is onbegrijpelijk dat de toenmalige brandmeesters daar mee akkoord gingen. Ook de twee buurtmeesters van Diemerbrug lieten het gebeuren. Toch kwam het vaker voor dat brandspuiten buiten hun 'eigen' district werden opgesteld.³

De slangenbrandspuit die Jan van der Heijden jr. in 1713 aan de stad Hasselt leverde.

Een slangenbrandspuit in een huisje, volgens de richtlijnen van de firma Van der Heijden voor het onderbrengen van de slangenbrandspuit. In de praktijk had het brandspuithuisje deuren in de kopvel (archief Nederlands Brandweer Documentatie Centrum)

Protest

De bewoners van Diemerbrug, toen al groter dan het oorspronkelijke Diemen, klonnen in de pen. Zij beklaagden zich bij schout Manasse Hoogburen over het gevaar. Als er brand in Diemerbrug ontstond, zou het veel tijd kosten om de spuit vanuit de kerk te transporteren. In die tijd zou de brand "sodanige aan brand geraakte goederen al inden Asch kunnen leggen". ➤

Ook na de invoering van de slangenbrandspuit bleven de Diemenaren verplicht om een deugdelijke en gemerkte brandemmer op hun erfparaat te hebben. Hier een lederen brandemmer uit 1734 (coll. Museum 'De Lakenhal', Leiden)

Deze 19de-eeuwse vertinde ijzeren brandemmers voor zand zijn afkomstig uit een Diemense boerderij (foto Wiard Krook, coll. HDK)

Advocaat Harmanus Stoopendaal stond Aafje Middelman bij in 1757. Jacob Buys schilderde hem met zijn vrouw in 1783. Rechts Willem Hendrik Stoopendaal (1745-1802) (coll. Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie)

Zij verzochten om opnieuw een brandspuithuisje in Diemerbrug te bouwen. Tot de dertig ondertekenaars behoorden brandmeester Cornelis de Boer en aannemer Cornelis Gorter.

De protesterende bewoners hadden ook een eventuele brand kunnen aanvoeren in nog verder gelegen boerderijen langs de Ouderkerkerlaan. Daar werd in 1759 de ruïne te koop aangeboden “met de oude Fondamenten en het daar op nog staande gedeelte van het afgebrande Boere-Huys, Stal, Schuur en Hooiberg; leggende binnen den Ambagt van Diemen, bezyden de Diemerbrug, aan de Weg of Laan naar Ouderkerk”.⁴

Herbouw

Het gerecht van Diemen kon zich vinden in het verzoek van de brandmeesters van brandspuit no. 2 en verdere belanghebbenden “omtrent de Diemerbrug”.

Op 12 juni 1757 machtigde het gerecht schout Manasse Hoogburen, schepen Nicolaas Lublink junior en buurtmeester Barent Frantzen om een nieuw brandspuithuisje te laten bouwen. De bestuurders lieten een bestek schrijven. De aanbesteding van het werk vond plaats op 27 augustus 1757. Aannemer Cornelis Gorter moest onder andere een “goed suffisant dag en nacht kruijs slot en drie sleutels daarbij” leveren. De brandmeester, zijn assistent en de bewoner van het belendende huis kregen de sleutels. Gorter leverde het huisje binnen de gestelde termijn van drie weken op.

Stoopendaal

Aafje schakelde nu Harmanus Stoopendaal (1715-1795) in, een procureur die in Amsterdam woonde.⁵ Hij was in 1749 schepen van Diemen geweest en dus op de hoogte van de situatie en bestuurlijke verhoudingen.

De weduwe was bereid om op haar kosten het brandpuithuisje te laten verplaatsen. In november 1757 inspecteerden Hoogburen, Lublink en Frantz de locatie om een geschikte plaats te vinden. Hun verslag geeft ons enig inzicht in het toenmalige Diemerbrug. De weduwe woonde aan de Ouderkerkerlaan.⁶

Aafje maakte gebruik van haar recht om de gewenste plaats van het huisje aan te wijzen: achter of aan het einde van haar paardenstal aan de Ouderkerkerlaan. Een plek achter de stal betekende dat het huisje op de dijk of wegsloot kwam te staan.⁷

De nabijheid van het nachtwachthuisje aan de Diemerbrug speelde een rol. De nachtwaker kon dan toezicht houden op het brandspuithuisje, zodat er minder risico was op het stelen van koperen brandspuitonderdelen. Ook in de achttiende eeuw was koperdiefstal een fenomeen.

En ondanks dat de Weesper Rij- of Wagenweg van een puinverharding was voorzien, zou opspattende modder in het regenseizoen het brandspuithuisje geen goed doen. Die laatste observatie wijst op een locatie ter plaatse van de in 1806 gebouwde kerk in Diemerbrug.

In juni 1759 kwam een eind aan het gesteggel met de weduwe. De bestuurders konden zich aan belangrijkere zaken op het gebied van brandveiligheid wijden.

Contracten

Het Diemense bestuur kwam op 19 januari 1760 bijeen voor de dorpsrekening. Men stond onder andere stil bij de “excessieve kosten” die de inschakeling van brandspuitemaker Almenum in het voorgaande jaar met zich mee had gebracht. Dat kon beter. In plaats van hem ad hoc in te schakelen besloten de bestuurders om Almenum te contracteren voor langere duur, net zoals in het aangrenzende Watergraafsmeer. Daar hadden de dijkgraaf en heemraden de reparatie en het onderhoud van hun ene brandspuit⁸ uitbesteed voor de duur van twintig jaar aan de weduwe Almenum en haar zoon Wijbrand voor f 36,- per jaar.

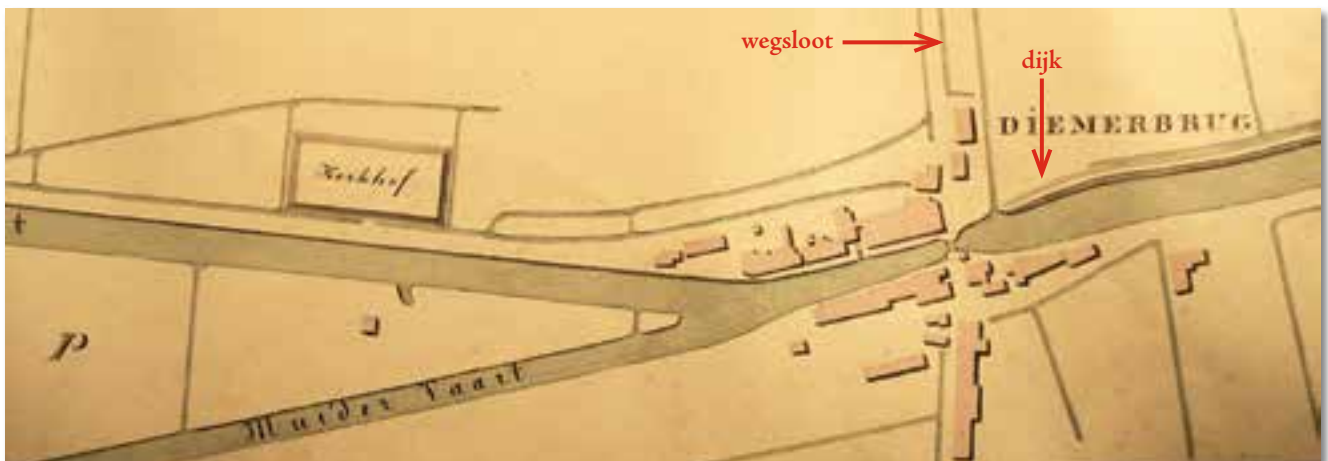
Diemerbrug in de 18de eeuw. Het tweede gebouwtje rechts (zie pijl) identificeren wij als brandspuithuisje no. 2. Links van de ophaalbrug was het onderkomen van de nachtwacht die een oogje in het zeil kon houden op eventuele koperdieven (gravure Hermanus Petrus Schouten, 1762-1822, coll. Rijksmuseum Amsterdam)

De Diemense schout Manasse Hoogburen⁹ en de brandmeesters Cornelis Bosch en Cornelis de Boer traden in onderhandeling met Wijbrand Almenum. Hij ondertekende op 16 februari 1760 een contract. Daarin zegde hij toe om gedurende tien jaar de twee Diemense brandspuiten te repareren en te onderhouden, inclusief het smeren¹⁰ en luchten van de spuiten, voor een jaarlijks bedrag van f 72,-. Almenum verklaarde zich ook bereid om voor dat bedrag twee keer per jaar uit Amsterdam naar Diemen te komen tijdens oefeningen met de brandspuiten. Mocht dan blijken dat er iets aan de slangen of dergelijke mankeerde, waardoor reparatie nodig was, dan waren de kosten uiteraard voor rekening van het "Gerecht van Diemen". Een langlopend contract met de firma Almenum was het Diemense bestuur kennelijk goed bevallen. Op 5 januari 1771 ondertekende Arend¹¹ Almenum een onderhoudscontract met Diemen voor tien jaar onder dezelfde bepalingen en vergoedingen als het contract van 1760-1769.

Franse tijd

Hoe de Diemense brandspuiten en hun onderkomens er aan toe waren in de Franse tijd blijkt uit een brief van maire Isaac de Röever. Hij schreef in 1812 een brief aan de waarnemende Prefect van het arrondissement Amsterdam. De Röever had "bevonden dat de Brandspuiten en de onder Gemeente van Diemen, de eene geheel van 't Dorp weg is met al zijn toebehooren en de andere zich bevindt in een Schuur". De eerste spuit bevond zich al een poos bij brandspuitenmaker Anthony Cornelis Vermunt in Amsterdam, die de zaak van de erven Arend Almenum had overgenomen. Vermunt wilde de spuit pas afgeven als Diemen de uitstaande schuld van f 260,- zou betalen. Van de twee brandspuithuisjes was het ene onvindbaar. Het andere was door de militairen als wachthuisje gebruikt en bevond zich in een ontredderde staat. De Röever schatte de kosten van nieuwbouw en reparatie op f 150,- à f 200,-. ➤

Diemerbrug in het begin van de 19de eeuw. De situatie van brandspuithuisje no. 2 veranderde na 1806 toen de hervormde kerk gebouwd werd. De wegsloot en de dijk, die een rol speelden bij het plaatsen van het huisje in 1757, zijn nog herkenbaar (coll. Nationaal Archief)

De houten wanden van brandspuithuisjes werden later in baksteen uitgevoerd, zoals bij dit huisje in Oud Diemen (coll. HKD)

Einde van de brandspuithuisjes

Het onderkomen van brandspuit no. 2 verdween in 1900 bij de uitbreiding van de school aan de Ouderkerkerlaan.¹² Van brandspuithuisje no. 1 in Oud Diemen zijn diverse foto's bekend, onder andere uit 1937.

Er heeft ook nog een derde brandspuithuisje bestaan aan de Overdiemerweg 26. Daar bleek in 1963 een huisje te

staan waarvan de gemeentesecretaris op 23 december van dat jaar moest bekennen, dat geen eens bekend was wie de eigenaar was.¹³ Hij droeg namens B & W de directeur van gemeentewerken op de kwestie nader te onderzoeken. Het huisje was 2,5 m breed, 4,5 m lang en 2,5 m hoog¹⁴ en bleek te staan op het terrein van mevrouw M. Zagt-de Haan. Zij was bereid om er f 50,- voor te betalen.

Literatuur

- **Beek**, P. J. ter, *Historie van Diemen* (Amsterdam, 1957).
- **Breen**, Joh. C., 'De woning van Jan van der Heyden in de Koestraat, met eenige bijzonderheden uit de geschiedenis dezer straat', Jaarboek Amstelodamum, jrg. 11, 1913.
- **Eck**, A.C. van, 'De Brandspuiten-boeken der Van der Heydens', Maandblad Amstelodamum, jrg. 46, 1959.
- **Eeghen**, I.H. van, 'Het brandspuitenboek van Jan van der Heyden', Maandblad Amstelodamum, jrg. 47, 1958.
- **Kok**, Jacobus, *Vaderlandsch woordenboek. Elfde deel*. DA.—DIO (Amsterdam, 1788).
- **Leyborgh**, G. van, *lets uit de Geschiedenis der Brandweer*, Tilburgsch Dagblad, 18 januari 1930.
- **Mens**, N. van, 'De familie Lublink'. In: J. Deckers, W. 't Hart, N. van Mens en P. Texier, *Over Diemen gesproken* (Diemen, 2008).
- **Schoen**, R.P., 'Diemen vanaf de middeleeuwen tot 1815'. In: J. Mulder et al. (red.) *Diemen Buyten Amsterdam* (Amsterdam, 1987).
- **Wagenaar**, J., *Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen, voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen, schutterye, gilden en regeeringe. Derde stuk, Vyfde deel* (Amsterdam, 1767).

Noten

- 1 Schoen, R. 1987.
- 2 Kok 1788, p. 293.
- 3 J. Wagenaar 1767.
- 4 Advertentie in de Leydse Courant van maandag 21 mei 1759.
- 5 Stoopendaal woonde op de Herengracht 266 in een huis uit 1615 met gevelsteen "t Vette Hondje".
- 6 Dankzij een advertentie in de Amsterdamsche Courant van 21 juni 1749 weten we dat Aafje toen al weduwe was. Ze loofde een beloning uit voor een vermiste merrie: "Tusschen den 18 en 19 dezer maend Juny, is vermist uyt de Weyde by de Diemerbrug een Swart Merrie-Paerd oud 7 jaren, wat verblijt of wat bruyn van hair, met een lange staert, korte en dikke nek, en dik in 't vlees, en heeft verscheyde wratten aen de bek aen het mondstuk van de regter zyde, en aen zyn agter linkerbeen een bultje tusschen de hak en de hil".
- 7 De dijk is de huidige Prins Hendrikkade, pal ten oosten van de Diemerbrug.
- 8 De Watergraafsmeerse brandspuit stond bij het Rechthuis aan de Middenweg volgens J. Wagenaar 1767, Deel 10, II. Boek, p. 313.
- 9 Hoogburen was enkele jaren eerder verhuisd van Diemerbrug naar "op de Agtergragt by het Utrechtse Veer" [advertentie Amsterdamsche Courant 9-10- 1757].
- 10 Het smeren had betrekking op de lederen spuitslang.
- 11 Na Wijbrands dood in 1770 had Arend Almenum de zaak overgenomen, inclusief het brandmeesterschap van de stad Amsterdam.
- 12 P. J. ter Beek 1957, pp. 251 en 264.
- 13 Gemeentearchief Diemen, inv. 244.
- 14 Het huisje had dezelfde afmetingen als in het bestek uit 1757.

Tragedie in juli 1916 aan de Stammerdijk

BRANDWEERMAN KLAAS SCHIPPER KOMT OM BIJ BRAND BOERDERIJ GOOYENSTEIN

Gerard Koppers

In de jaren voor de oprichting van de Vrijwillige Brandweer Diemen in 1928 werd er minder gearchiveerd na een brand. In sommige gevallen was echter de pers aanwezig. Een brand aan de Stammerdijk in Diemen in 1916 waarbij een dode brandweerman te betreuren viel, was voor de journalist van het *Algemeen Handelsblad* aanleiding om een stuk te schrijven.

Alarm door bel en kerk

Op 3 juli 1916 rond zeven uur in de ochtend brak er brand uit in het woonhuis van de boerenhoeve *Gooyenstein* aan de Stammerdijk in Diemen, waar toen de familie Schoonhoven woonde. De brand ontstond in het achterhuis, maar breidde zich snel uit naar het voorhuis en de hooiberg.

Na het alarm via de brandbel en de kerkklok in het dorp, rukten de brandspuiten van de Vinkenbrug en Diemerbrug uit.

Burgemeester Bicker

Voor de blussing van de brand kwam de 'aangewezen brandweer' van Diemen in het geweer. Dat betekende dat alle mannen tussen 18 en 65 jaar in principe dienst moesten doen aan de brandspuiten onder leiding van een brandmeester. Vervolgens moest met die handspuiten de hele Stammerdijk afgedraafd worden, die nog niet geplaveid was. Toen men eindelijk ter plaatse was, stelden de mannen de spuiten op bij het water en vouwden de slangen uit. Uiteraard ging er veel tijd overheen voordat het eigenlijke bluswerk kon aanvangen.

Ook burgemeester Jonkheer E.W.E. Bicker kwam naar de brand en nam de leiding van de bluswerkzaamheden op zich. Er viel echter niet zo heel veel meer te blussen, hoewel het vuur telkens opnieuw oplaaide. Het weer zat niet tegen, het was een graad of 18, het was licht bewolkt en er stond een zwakke zuidenwind. Tegen elf uur stonden er alleen nog maar wat muren overeind.

Instortende muur

Toen ging het echter gruwelijk mis. Eén van die muren stortte in, terwijl daar juist de spuitgast Karel Schipper langs liep. Hoewel zijn collega's hem onmiddellijk onder het puin vandaan haalden, was Schipper zeer ernstig gewond geraakt. Zijn benen en pols waren gebroken en zijn neus was gespleten. Met spoed werd huisarts dokter Der Kinderen met een motorfiets vanuit Diemen gehaald. Maar toen hij bij Karel Schipper arriveerde, bleek deze aan zijn ernstige verwondingen te zijn overleden.

De verslagenheid was groot, want Karel Schipper was een geziene spuitgast. In de kranten werd hij geroemd om de "vele goede diensten die hij bij zovele branden in Diemen had bewezen". Dat kon wel eens kloppen, want Karel was al 68 jaar oud, toen hij door het noodlot getroffen werd. Strikt genomen was hij niet meer verplicht bij de brandspuit te helpen, maar hij was blijkbaar nog heel vitaal. Mogelijk dat zijn jarenlange betrokkenheid hierbij een rol gespeeld heeft. Hij was

Noodlottige brand.

Hedenochtend 7 uur brak, door tot nog toe onbekende oorzaak, brand uit in het achterhuis der boerenhoeve „Gooyenstein”, aan den Stammerdijk nabij de Gassp (gemeente Diemen), bewoond door de familie Schoonhoven. Door den verren afstand had het vuur, toen de brandspuiten, eerst die van Vinkenbrug en toen van Diemerbrug arriveerden, reeds zoodanig om zich heen gegrepen, dat aan behoud der boerderij niet meer te denken viel. Achter- en voorhuis, zoowel als de hooiberg, waren al spoedig één vuurzee, waartegen het beperkt aantal slangen natuurlijk niet zoo heel veel uitrichtten. Den geheelen dag werd het blussingswerk onder leiding van burgemeester Jhr. Bicker voortgezet, doch telkens weer laaide het vuur dan hier, dan daar op. De boerderij was eigendom van mevr. de wed. Houwing en 41 jaar geleden gebouwd. Verzekering moet, naar wij vernemen, de schade dekken.

In den ochtend had bij het blussingswerk helaas een ongeluk plaats. Toen een der spuitgasten, de ruim 60-jarige timmerman Karel Schippers, wonende te Diemerbrug, een stuk muur passeerde, dat reeds grotendeels verbrand was, stortte dit plotseling om en werd de spuitgast, die reeds bij zovele branden te Diemen goede diensten bewezen had, onder de steenen bedolven. Toen hij met veele krachten onder het puin te voorschijn was gehaald, bleek dat de beenen en pols gebroken waren en de neus gespleten was. Toch gaf hij nog eenig levensteeken. Onmiddellijk werd dr. Der Kinderen van Diemen onboden, doch hoe spoedig deze ook per motorfiets ter plaatse kwam, kon hij slechts den dood constateeren. De ongelukkige laat een weduwe met nog eenige onverzorgde kinderen achter.

Het Algemeen Handelsblad van 3 juli 1916

een timmerman en derhalve voor de brandweerdienst zeer geschikt. Bovendien was hij natuurlijk een ervaren brandweerman.

Proces-verbaal

Van het gebeuren is een proces-verbaal opgemaakt, dat is ingezonden naar de Officier van Justitie, maar waarvan geen afschrift is bewaard. Ook een verklaring van de doodschouw is opgemaakt en ingezonden. Nog diezelfde dag verzocht burgemeester Bicker formele toestemming om Karel te begraven. De volgende dag werd het overlijden bijgeschreven in de registers van de Burgerlijke ➤

Aangifte van overlijden van Karel Schipper

Gooyenstein wordt na de herbouw Gooyenstein (foto Wiard Krook, coll. HKD, 2002)

Bij de herbouw werd deze gevelsteen ingemetseld (foto Gerard Koppers)

Bronnen en literatuur

- **Beek**, P.J. ter, *Historie van Diemen*, (Amsterdam, 1957)
- Delpher.nl, digitale krantenbank
- Gemeentearchief Diemen, Bestand 1813-1938
- **Koppers**, G.P. en Colijn A, (red), *75 Jaar Vrijwillige Brandweer Diemen In Aller Belang*, (Diemen, 2003)
- **Moria** R. en **Stakenburg** A., *Brandweer Diemen 70 jaar*, interne publicatie 1998
- **Reurekas**, J.F., *50 Jaar Vrijwillige Brandweer Diemen "In Aller Belang"* (Diemen, 1978)
- **Reurekas**, J.F., *Kent u ze nog de Diemenaren deel 1*, (Zaltbommel, 1988)
- Stadsarchief Amsterdam, Burgerlijke Stand Weesperkarspel 5435

Stand van Diemen. Schoenmaker Arie Pieterse (53 jaar oud) en fabrieksarbeider Gerrit Jongejans (39 jaar oud) deden de aangifte bij gemeenteambtenaar A.W. de Clercq.

De aangevers waren waarschijnlijk buren van Karel, die in Diemerbrug, Wijk B, no. 58, woonde. De achtergebleven weduwe, Jantje Schipper-Koldewe en twee thuiswonende kinderen kregen van de *Rijksverzekeringsbank* een tegemoetkoming van fl. 43,50 in de begrafenis-kosten en een uitkering, gebaseerd op het geschatte dagloon van fl. 1,45. Verder kreeg ze een uitkering fl. 0,43,5 en voor de kinderen fl. 0,22. Gelukkig had ze nog een winkeltje, zodat ze redelijk konden rondkomen.

Uitkering

De *Rijksverzekeringsbank* keerde uit omdat de gemeente Diemen aangifte had gedaan als werkgever van Karel op het moment van overlijden, met het oog op de Ongevallenwet 1901. Deze was in het leven was geroepen om arbeiders die na een bedrijfsongeval arbeidsongeschikt waren geworden – of als ze verongelukt waren, hun nagelaten betrekkingen – nog enigszins schadeloos te stellen. Van dat besluit van de *Rijksverzekeringsbank* is wel een afschrift bewaard in het gemeentearchief.

Karel Schipper stierf als brandweerman na een kennelijk turbulent leven. Hij was geboren op 6 januari 1848 in de Bijlmermeer, toen nog gemeente Weesperkarspel, als vierde van zes kinderen uit het gezin van Gijsbert Schipper, die ook timmerman was. Op 17 mei 1872 trouwde Karel in Diemen met Anna Vervetjes, van wie hij op 10 juli 1891 scheidde. Ze hadden toen vier kinderen. Anderhalf jaar later hertrouwde Karel in Diemen met Jantje Koldewe, die toen 30 jaar oud was. Bij haar kreeg hij nog vier kinderen, waarvan er twee nog thuis woonden bij zijn overlijden.

Gooyenstein

Na de brand werd boerderij *Gooyenstein* vrij snel herbouwd, want de gevelsteen geeft met een aanpassing van de spelling 'Gooyenstein anno 1916' aan. De boerderij staat er nog steeds. Weliswaar in een minder landelijke omgeving dan toen. Een beetje weggestopt achter viaducten en hotels.

Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang'

OPPERBRANDMEESTER H.N. FAKKELDIJ EN DE "SLANGENBRUG"

Wiard Krook

Nog voordat er in Diemen een vrijwillig brandweerkorps was opgericht, had het gemeentebestuur de Diemense smid Jaap (H.N.) Fakkeldij als één van de brandmeesters aangesteld. Een brandmeester was er met name verantwoordelijk voor dat het blusmateriaal, zoals de pompen en slangen, in goede staat verkeerde. Tijdens het blussen van een brand moest hij ook zorgen voor voldoende personeel om te pompen. Omdat de pompen met de hand werden bediend, werd een pompploeg na een uur afgelost. Medio 1924 werd er nog uitgerukt met handspuiten op losse onderstellen. In 'galop' verplaatsten de brandweerlieden zich nog per benenwagen naar de brand.

VBD "In Aller Belang"

Op 14 februari 1928 installeerde toenmalig burgemeester A.J. de Wolff officieel de *Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang'* (VBD). H.N. Fakkeldij, die inmiddels was bevorderd tot opperbrandmeester, werd commandant. De totale korpssterkte bestond oorspronkelijk uit 16 leden. Ter onderscheiding mochten de kaderleden een platte pet dragen.

"Met groot enthousiasme en zelfvertrouwen aanvaardde H.N. Fakkeldij het ambt van opperbrandmeester. Met grote inzet heeft hij veel van zijn ideeën met betrekking tot de brandweer, met toestemming van de gemeente, kunnen uitvoeren", zo staat geschreven in het archief van de VBD. Zonder het te beseffen hadden de inwoners en het bedrijfsleven van Diemen profijt van de uitvindingen en innovaties van opperbrandmeester Fakkeldij. ➤

Bijeenkomst in 1937 van de korpsleden van de Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang' met burgemeester mr. A.J. de Wolff in een zaaltje van Café De Kroon. Vlnr. (staand): Emiel de Zutter, onbekend, Marinus van Dijk, A.S.A. Arsher, Nees Heek, Bas van Dijk, B. Gerritsen (gemeenteveldwachter) en Smits. Vlnr. (zittend): Niek van der Gragt, onbekend, mevrouw De Wolff, A.J. de Wolff (burgemeester), H.N. Fakkeldij (opperbrandmeester), Piet Glas en Piet Saan sr. Vlnr. (zittend voor): Jan van Drie en Jac. Koolhaas sr.

Vereniging "In Aller Belang"

Daarnaast werd in 1928 de personeelsvereniging *Vrijwillige Brandweervereniging 'In Aller Belang'* te Diemen opgericht. Burgemeester De Wolff werd zelf tot voorzitter van de vereniging gekozen; Fakkeldij werd secretaris. De leden droegen elke week een contributie van f 0,10 bij aan de clubkas van de vereniging.

Smederij

Veel leden van de VBD hadden een bedrijf in Diemen of ze werkten daar. Zo was Jaap Fakkeldij eigenaar van een smederij die aanvankelijk was gevestigd aan de Prins Hendrikkade. De geschiedenis van deze smederij, in de archieven aangeduid als "ankersmederij aan het Jaagpad", gaat terug tot 1731. De ingemetselde gevelsteen van een aambeeld in de voorgevel maakte duidelijk welk ambacht hier werd uitgeoefend.

Een gevelsteen van een aambeeld herinnerde aan de ankersmederij die vanaf 1731 in dit pand was gevestigd.

Toen de gereformeerde kerk (gebouwd in 1904) in 1937 naar de nieuwbouw van de Bethlehemkerk (thans *De Ontmoeting*) aan de Schoolstraat verhuisde, richtte Fakkeldij het oude kerkgebouw aan de Weesperstraat in als nieuwe smederij.

Slangenbrug

In 1934 was het woord "slangenbrug" regelmatig in de krant te lezen. De Amsterdamse brandweercommandant C. Gordijn kwam na jaren van onderzoek in het nieuws met zijn uitvinding van een slangenbrug vanwege "brand blusschen zonder verkeersstoring". Hij kwam op het idee toen hij in juli 1932 vanwege een brand in Diemen was en zag dat telkens als de Gooische Tram passeerde, de brandslangen moesten worden afgekoppeld. Gordijn maakte twee prototypen die in enkele minuten konden worden gemonteerd. De installatie bestond uit twee langsliggers met een lengte van 5,35 m met een gewicht van 190 kg. Het had zeven koppelstangen. Volgens een interview met Gordijn in *De Telegraaf* van 26 juni 1934 zullen zijn slangenbruggen binnenkort worden gedemonstreerd op de Amsteldijk nabij de Berlagebrug.

Opperbrandmeester H.N. Fakkeldij van de *Vrijwillige Brandweer Diemen* (VBD) kende het probleem ook. In samenwerking met onder andere mede-brandweerkorpslid Piet Saan sr. bouwde hij een prototype van een slangenbrug naar eigen ontwerp. Tijdens een proefdemostratie was veel pers aanwezig. Een journalist van het dagblad *De Tijd* was zeer enthousiast over de vinding van Fakkeldij. Hij scheef in de editie van 19 oktober 1934 (zie kader):

De voormalige smederij van Jaap Fakkeldij aan de Prins Hendrikkade (derde huis van links).

Onbelemmerd rijverkeer bij brand; Niet over, maar onder de brandslangen door.

Het vraagstuk, hoe het verkeer voortgang te doen vinden bij brandblussching, heeft al heel wat moeilijkheden opgeleverd, vooral in gemeenten, waar tramsporen in het wegdek zijn aangebracht.

Reeds worden in verschillende gemeenten door de brandweer z.g. slangenbruggen gebezigd, waaronder verstaan worden smalle overbruggingen van hout, of wel van touwwerk en linnen vervaardigd, welke aldus over de slangen gelegd worden, zoo, dat het rijverkeer, zij het met eenige vertraging, toch voortgang kan hebben. Voor het tramverkeer werd kort geleden een vinding gedemonstreerd door den commandant der Amsterdamsche brandweer, den heer Gordijn.

Thans is een hoogst praktische en tegelijk merkwaardig eenvoudige vondst van den commandant der brandweer in de kleine gemeente Diemen, den heer H. N. Fakkeldij, van beroep smid, bekend geworden. De heer Fakkeldij heeft n.l. uitvoering gegeven aan zijn reeds langen tijd gekoesterd plan, om het mogelijk te maken, dat de voertuigen niet over de, op sommige punten overdekte brandslangen zouden rijden, maar er onder door zouden gaan. Het is, als met het ei van Columbus, een uiterst eenvoudige en tevens zeer logische oplossing. De heer Fakkeldij heeft een ijzeren toestel geconstrueerd, dat op zeer gemakkelijke wijze op straat kan worden opgesteld. Dit is eigenlijk ook pas in waarheid een slangenbrug, omdat in de tot nu toe voorgekomen gevallen eerder gesproken kan worden van overkapping der slangen. De heer Fakkeldij heeft een metalen buis geconstrueerd, welke rust op een ijzeren toestel, dat zich op voldoende hoogte boven het straatplaveisel verheft, dat het verkeer er onbelemmerd onder door kan gaan. De metalen buis wordt aan de eene zijde vastgekoppeld aan de brandslangen, waardoor het bluschwater wordt aangevoerd, terwijl aan de andere zijde de buis met behulp van een koppelstuk wordt bevestigd aan een slang, welke leidt naar de straalpijp. Op deze praktische wijze, kan het blusschingswerk ten uitvoer worden gebracht, zonder dat het verkeer ook maar in het minst belemmerd wordt. Reeds hebben, in tegenwoordigheid van burgemeester, mr. A. J. de Wolff, van Diemen, en het corps brandmeesters dier gemeente, op het, tegenwoordig verlaten gedeelte Muiderstraatweg nabij het Merwedekanaal, voorloopige proefdemonstraties plaats gehad, waarbij de uitvinder, commandant Fakkeldij tot zijn voldoening kon toonen, dat het toestel uitstekend voldoet.

Ook is de ijzeren slangenbrug daarna opgesteld op het nieuwe weggedeelte van den Muiderstraatweg, en ook de Gooische motortram kon ongehinderd onder de slangenbrug doorrijden. Binnenkort zullen te Diemen demonstraties worden gehouden, tot bijwoning, waarvan de burgemeesters en brandweercommandanten uit de omliggende gemeenten worden uitgenoodigd.

“Voor het tramverkeer werd kort geleden een vinding gedemonstreerd door den commandant der Amsterdamsche brandweer, den heer Gordijn”

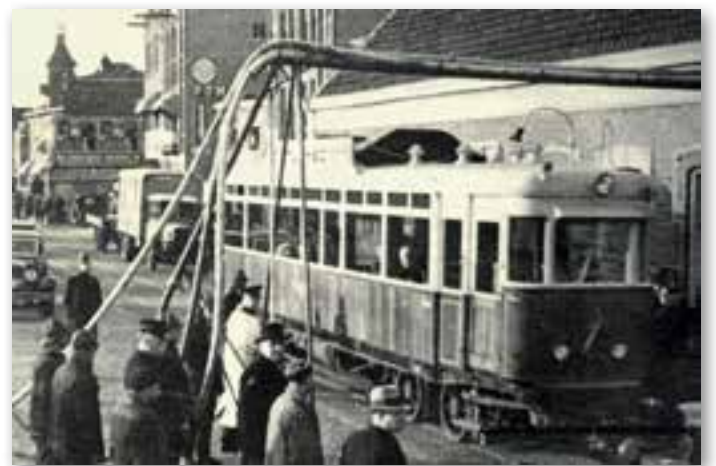
Door middel van spuitstukken kon men acht brandslangen op de slangenbrug van Fakkeldij aansluiten. De totale capaciteit was circa 3.000 l water per minuut.

De aangekondigde demonstratie op de Muiderstraatweg vond plaats op 23 oktober 1934. Onder de belangstellenden was jonkheer J.P. Doorn van de *Provinciale Brandweerbond* en wederom de burgemeester van Diemen A.J. de Wolff. Het is niet bekend of de Amsterdamsche brandweercommandant C. Gordijn was uitgenodigd. In ieder geval werd de demonstratie een groot succes. Zelfs het bioscoopjournaal maakte er spannende filmopnamen van.

Toen besloten werd om de slangenbrug van Fakkeldij toe te voegen aan het blus- en bergingsmateriaal van de VBD, werd de Chevrolet motorbrandspuit aangepast om de (gedemonteerde) slangenbrug te kunnen vervoeren. Helaas was dit niet zo'n groot succes omdat bleek dat de motorbrandspuit nu ongeveer 40% overbelast was. Compleet met bemanning woog de combinatie 3600 kg. Door de zware motorpomp in een aanhanger te plaatsen en te vervoeren, kon de Diemense brandweerwagen weer veilig de weg op. ➤

De demonstratie op de Muiderstraatweg op 23 oktober 1934

VAN GARAGE TOT BRANDWEERKAZERNE

Wiard Krook

In januari 1928 gaf de gemeenteraad van Diemen toestemming aan de vrijwillige brandweer om een *Chevrolet* motorspuitwagen aan te schaffen. Tijdelijk werd een ruimte gehuurd bij *Garage Oostenrijk* aan de Muiderstraatweg om de brandweerwagen te stallen. *Garage Oostenrijk* had de wagen ook in onderhoud.

Garage Raadhuisstraat

Omdat men voor het brandweermateriaal over een eigen vaste standplaats wilde beschikken, werd aan de Raadhuisstraat, naast het oude raadhuis aan de Hartveldseweg, een stenen garage gebouwd.

Deze accommodatie werd tot eind 1930 gebruikt. Bij *Garage Oostenrijk* had men inmiddels een aanbouw gemaakt die bestemd was als brandweergarage. De ingang was op Ouddiemerlaan nr. 6. Raadhuisstraat nr. 2 werd verbouwd tot gemeentekantoor. Later vestigde kaakchirurg drs. Hans Mol hier zijn praktijk.

Garage 'Clarenstein'

Omdat de brandweer over steeds meer materiaal beschikte, werd de wens om toch weer over een eigen standplaats te kunnen beschikken weer actueel. In 1948 werd besloten om aan de Ouderkerkerlaan te Diemen-Zuid (vlak bij de hervormde kerk) een grote eenvoudige garage te laten bouwen waar ook de brandslangen konden worden schoongemaakt en getest. Op 31 maart 1949 werd de nieuwe garage in gebruik genomen. Burgemeester H. Dallinga verrichtte de opening

De Chevrolet motorbrandspuit met Bickers-opbouw voor de ingang van de garage aan de Raadhuisstraat medio 1928 (coll. HKD)

Brandweergarage 'Clarenstein' aan de Ouderkerkerlaan in Diemen-Zuid (coll. HKD)

in aanwezigheid van de brandweercommandant en alle manschappen. Het brandweergebouw werd vernoemd naar de buitenplaats *Clarenstein* die vroeger op deze plek had gestaan.¹

Kazerne Diemen²

In 1968 werd de eerste paal geslagen voor de bouw van een echte brandweerkazerne met garages, een slangentoren en kantoorruimten. Als locatie werd een terrein gekozen aan de D.J. den Hartoglaan. In 1973 werd tegenover de brandweerkazerne het nieuwe gemeentehuis gebouwd en in gebruik genomen.

Het ontwerp van de brandweerkazerne werd gegund aan architect J. van Amstel. De stijl van zijn gebouw wordt wel omschreven als "een geslaagd voorbeeld van het compromis tussen de baksteenbouw van de 'Delftse School' en het functionalisme dat uit het vooroorlogse 'Nieuw Bouwen' ('Nieuwe Zakelijkheid') was voortgekomen."³

In de brandweerkazerne konden tal van nieuwe toepassingen worden gerealiseerd. Zo stonden de voertuigen permanent onder lucht en elektriciteit. Na een alarmmelding werd de verlichting in de garage automatisch ontstoken. Tegelijk ging in het gebouw de omroepinstallatie en de mobilfoon over op luidsprekers. Ook werd er in de garage een afzuiginstallatie aangebracht die op de uitlaten van de voertuigen was aangesloten. De installatie begon te werken zodra de motoren werden gestart. Om kostbare tijd te besparen werden bij het uitrukken van de brandweerwagens de koppelingen van lucht en elektra

automatisch afgekoppeld van de voertuigen. Inmiddels waren de deuren al automatisch geopend. De korpsleden waren reeds opgeroepen per 'pieper', een bruikbare noviteit van de PTT. Tenslotte werd ook de verwarmingsinstallatie gestart, zodat er bij terugkeer een warme douche ter beschikking stond voor de korpsleden.

Naast een goede accommodatie van de brandweervoertuigen was het gebouw voor het dienstdoende personeel aangenaam. Er was zelfs een toneelzaal aanwezig. De realisatie van deze toneelzaal had weliswaar nogal wat voeten in de aarde. Toen werd besloten dat ook Diemense diensten en verenigingen deze accommodatie mochten huren, kon de bouw doorgaan. Links van het kantoorgedeelte waren ook twee dienstwoningen onderdeel van de brandweerkazerne. Ook bood het gebouw onderdak aan weekendpiketten van beroepskrachten en buitenwonende vrijwilligers. In de loop der jaren is er in de brandweerkazerne veel gerenoveerd en uitgebreid. Met name moest de accommodatie geschikt worden gemaakt voor vrouwelijke korpsleden.

In 2018 viel het doek voor het 50 jaar oude gebouw. Besloten werd om op dezelfde locatie een nieuwe moderne kazerne van twee bouwlagen te bouwen. Er komen ruimten beschikbaar voor verschillende gebruiksfuncties, zoals kantoor, kleedruimten met sanitair, kantine met keuken, instructieruimte, berging, een werkplaats en technische ruimtes. De originele garages voor de voertuigen worden niet gesloopt.

Luchtfoto van het Diemense gemeentehuis (boven) en de brandweerkazerne (onder) circa 1975 (coll. HKD)

De brandweerkazerne aan de D.J. den Hartoglaan 2-6 in 2003 (foto Wiard Krook/HKD)

Noten

- 1 **Beek**, P.J. ter: *Historie van Diemen*, Amsterdam 1957, p. 131.
- 2 **Koppers**, G.P. & A. **Colijn**: *75 jaar Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang' 1928-2003*, Diemen 2003.
- 3 **Koningsbrugge**, Wil van: *Een wandeling door Diemen-Centrum*, in: HKD-blad, jrg. 13, 2-2003, pag. 11.

Oud-brandweerman Piet Westerbeek (88)

“DE AANGRIJPENDE BEELDEN VAN LANG GELEDEN KOMEN SOMS WEER TEVOORSCHIJN”

Taco ten Dam

Piet Westerbeek (88) was de eerste Westerbeek bij de Vrijwillige Brandweer Diemen. Hij is “van voor Luycks.” Jarenlang was de Luycks-brand op 18 januari 1963 de waterscheiding bij de brandweer in Diemen. Je was “van voor” of “van na” de brand.

Clarenstein

Piet Westerbeek werd gevraagd omdat hij als jonge man in Diemen woonde en werkte. Voor het team van de vrijwillige brandweermannen was het belangrijk dat je na alarm in korte tijd bij *Clarenstein*, de garage aan de Ouderkerkerlaan, was. “Het moet rond 1960 zijn geweest,” zegt Piet, “ik werkte bij het aannemingsbedrijf van mijn vader in de Burgemeester Bickerstraat.” Dick Honders, die een agentschap van *Van Gend & Loos* had in de straat, ging ook bij de brandweer.

Boerenbond

Het werven van geschikte mensen was altijd wel een punt bij de brandweer. Dat was absoluut nodig want branden zijn van alle tijden, ook in Diemen. Toen Piet er pas bij was, gingen de verhalen nog rond van de brand bij de *Boerenbond* aan de Muiderstraatweg op 30 juni 1943. Zijn oom Cor, die lange tijd wethouder was in Diemen, raakte bij de brand zijn luxe auto kwijt. Uit voorzorg van een inbeslagname door de Duitsers stond de auto daar “geparkeerd”. Piet zelf had later op de dag na Dolle Dinsdag op het dak van zijn huis in de verte staan kijken naar de door de RAF bestookte trein met vluchtende N.S.B. 'ers.

Angst

De familie had er geen bezwaar tegen dat Piet bij de brandweer ging. Natuurlijk werd er wel eens gepraat over de risico's, maar daar bleef het bij. Als het er bij een uitruk op aan kwam, kende Piet geen angst. Wel be kroop hem soms een raar gevoel bij het oefenen. Zoals die keer in de Zuidergasfabriek bij de Amstel in Amsterdam. Daar moest je na een klauterpartij via een noodladder naar boven en vervolgens met een slang een loopplank op. Links en rechts gaapte de diepte. Piet: “Daar merkte ik iets van hoogtevrees. Dat lukte me niet.” Misschien kwam het omdat het om een oefening ging. Dan heb je te veel tijd om na te denken. Maar tijdens een incident zorgden de adrenaline en “de knop die omging” ervoor dat er in teamverband gewerkt werd. Piet: “Nee, angst herinner ik me daarbij niet. Daar stond je eenvoudig niet bij stil, je liet je spullen vallen en rende naar de Ouderkerkerlaan.”

Alarmering

Dat was voor Piet een kippeneindje. De Hartveldseweg over naar de overkant van de Diemerbrug. Vaak was hij er als eerste. Dat was ook een soort wedstrijd: wie is er als eerste bij *Clarenstein*? Sinds 1959 ging de alarmering met een elektrische bel via een systeem dat door het *GEB Amsterdam* ontworpen was. Piet: “De melding gebeurde bij de Rijkspolitie die dan het systeem inschakelde. Die bel maakte bij de brandwachten thuis een enorm lawaai. Niet alleen de huisgenoten, maar ook de burens waren vaak meteen wakker. Heel effectief, maar niet iedereen was er blij mee.”

Het nationale brandweer-logo
(foto's Wiard Krook, coll. HKD)

Emoties

Verstopt in zijn geheugen zitten aangrijpende beelden van vroeger. Af en toe komen ze tevoorschijn. Zoals een ongeluk waarbij een jonge vrouw niet te redden was toen haar auto in vlammen opging. Zichtbaar geëmotioneerd vertelt hij het. Het beeld is nooit echt verdwenen al gingen er tientallen ➤

De Diemense brandweerhelmen. De commandant droeg de witte helm.
(foto Wiard Krook, coll. HKD)

jaren overheen. Of die keer dat twee brandweermannen erop geattendeerd werden dat het overleden slachtoffer een familielid was. Aandacht voor nazorg kwam pas na 1969 op gang toen de *Vrijwillige Brandweer Diemen* de

kazerne in Diemen-Centrum betrok. Daar was op de eerste verdieping een ruimte om na een brand even bij elkaar te gaan zitten en na te praten over de ervaringen. Piet noemt Frits Offereins. Offereins begon in Diemen als rijkspolitieaanvoerder, maar begin jaren zestig werd hij ondercommandant en korte tijd commandant bij de brandweer Diemen. Een vernieuwer, niet alleen van het materiaal, maar hij pleitte ook voor de psychologische nazorg bij incidenten als de impact voor een brandweerman groot was.

Uitbreiding taken

De brand bij *Luycks* op 18 januari 1963 maakte een enorme indruk. "Het was de dag van de Elfstedentocht van Reinier Paping. We waren er als eerste; de Amsterdamse brandweer kwam meteen na ons. Het was ongelooflijk koud. De slangen bevroren ter plekke. Bij het bluswerk waren veel korpsen uit de omgeving betrokken. Het was allemaal zeer indrukwekkend." Vanaf 1965 zijn het niet alleen branden die het korps bezighouden. Op de drukke wegen in en rond Diemen gebeuren steeds vaker ongelukken waarbij de brandweer te hulp wordt geroepen. Mensen die in liften vastzitten worden met grote regelmatig bevrijd door de brandweer en bij stormweer staat de brandweer ook paraat om te hulp te schieten.

De nablissing bij de Luycks-brand. Links Johan Tjihuis. (coll. Mw. Offereins, archief HKD)

Het korps van de Vrijwillige Brandweer Diemen in 1973 (coll. Piet Westerbeek - HKD)

(In alfabetische volgorde): Wim Beekman, Henk de Boer, Toon Colijn, Arie van Dijk, Piet van Es, Cor Groen, Nico den Hartog, Anton Hartsink, Nico Havekotte, Leo Heijt, Dick Honders, Dick Nachtegaal, Daan van der Putten, Gerrit van de Roest, Willem Schelling, Johan Snel, Leo van Staveren, Johan Tijhuis, Dick van de Velde, Jaap Vermeulen, Piet Westerbeek (vooraan geheel links), Theo Westerbeek, Cees Woud.

Voorzitter

Van 1973 tot 1984 is Piet voorzitter van de vereniging "In Aller Belang". Piet: "De rol van de vereniging lag toen meer op het sociale vlak zoals het organiseren van uitjes, sporttoernooien en rally's." Het 50-jarig jubileum werd onder voorzitterschap van Piet Westerbeek groots gevierd met o.a. een reünie, demonstraties en het uitgeven van een jubileumboek.

Contacten met oud-collega's zijn inmiddels verwaterd. Onlangs bezocht hij nog wel op uitnodiging de Nieuwjaarsreceptie, maar veel bekenden uit zijn tijd zijn er niet meer. De waterscheiding tussen voor en na *Luycks* geldt dan ook allang niet meer.

De laatste rit van een FIAT 750

"Het moet ergens in 1970 zijn geweest," zegt Miep Westerbeek, de zus van Piet én van Theo, ook brandweerman. Na een bingo-avondje in Haarlem heeft Miep net een vriendin afgezet in Diemen. Op de Hartveldseweg beginnen alle lampjes op het dashboard van de lichtblauwe FIAT 750 te branden. Al snel komt er rook onder de motorkamp vandaan. Haast is geboden. Op de hoek van de Arent Krijtsstraat staat een telefooncel, maar waar haal je om 4 uur 's nachts een dubbeltje vandaan? Ze holt naar de Diemerkade en belt thuis de brandweer. Maar de FIAT is niet te redden en brandt geheel uit. Als de brand geblust is, vraagt Gerrit van de Roest aan Theo Westerbeek: "Weet je wel van wie die auto is?" Theo: "Van wie? Weet ik veel." Waarop Gerrit hem helpt: "Van je zus!" Theo biedt zijn zus daarop een lift aan. De volgende ochtend belt Miep haar vriendin: "Dat was de laatste rit met de FIAT". Vervolgens vertelt ze het verhaal.

Stammerdijk 18 januari 1963

BRAND BIJ LUYCK'S ONDER EXTREME WINTERSE OMSTANDIGHEDEN

Taco ten Dam

De brand bij de mosterdfabriek van *Luyck's* op 18 januari 1963 had een enorme impact. Er is altijd verwarring geweest over de eerste melding van de brand. Wie belde wie als eerste? En op welk tijdstip? Waarom verzwegen de analisten twee maanden na de brand de conclusies van het onderzoek van de Rijkspolitie Diemen met het verhaal van de pompbedienden van *De Blokhut*?

Koud, koud, koud

De wintermaanden van 1962-1963 behoren tot de koudste maanden ooit. Op You Tube staan filmpjes waarop je kan zien hoe het hele land ontwricht werd door sneeuwjachten die meters hoge muren opwierpen. De wegen raakten slecht begaanbaar; de A2 tussen Amsterdam en Utrecht werd zelfs afgesloten. Het scheepvaartverkeer op de grote rivieren werd stilgelegd en op de Noordzee werd geschaatst. In die koude winter was 18 januari 1963, 55 jaar geleden, ook nog eens één van de koudste dagen in de Nederlandse geschiedenis. Er werden temperaturen van -20° C gemeten. In Diemen was het 17 graden onder nul. Met een strakke oostenwind die de gevoelstemperatuur nog veel verder deed dalen.

Bevroren slangen

Op die 18e januari was Nederland in de ban van de Elfstedentocht. Maar in Amsterdam en Diemen was de brand bij *Luyck's* aan de Stammerdijk het gesprek van de dag. Daar was de Diemer brandweer, 24 man sterk, om kwart over 5 's ochtends uitgerukt naar de *Luyck's*-fabriek aan de Stammerdijk. Daar werd zij geconfronteerd met een vuurzee, die zich van uit het kantoorgebouw via het dak doorvrat naar de productiehal. Ondanks de slagvaardigheid van de heer Roest aldus *Het Parool* (boer Roest aldus *De Telegraaf*), die reeds een bijt in het ijs had gehakt, stonden de

brandweermannen (inmiddels waren Amsterdam, Muiden, Weesp en Nederhorst ook ter plekke) voor een hopeloze taak. In het brandweerrapport zou komen te staan: "Slangen waar het water met een druk van 6 à 7 atmosfeer doorheen werd geperst, vrozen niettemin langzaam maar zeker dicht." Straalpijpen moesten nota bene bij het vuur worden ontdooid. Het wegstromende water creëerde een dikke ijsvloer rondom het brandende complex. De enorme rookontwikkeling die veroorzaakt werd door de duizenden liters brandende slaolie, trok ondanks de kou, talloze ramptoeristen naar de Stammerdijk. Op de rijksweg ontstond een file door de langzaam rijdende stoet forensen die op weg naar Amsterdam nieuwsgierig een blik wierpen op de brandende fabriek.

De enorme rookwolken waren tot in de verre omtrek te zien. (foto coll. HKD)

Woestenij

Het zou uiteindelijk bijna drie dagen duren voordat de laatste smeulende resten van wat eens de "mosterdfabriek" aan de Stammerdijk was, gedooft waren. 350 Mensen hoefden die dag niet naar de fabriek die sinds 1957 in Diemen gevestigd was. *De Gooi- en Eemlander*: "Het 60.000 m² grote gebouw aan de rijksweg van Amsterdam naar 't Gooi was totaal door brand verwoest. De schade was minstens 10 miljoen gulden. Het kantoorgebouw, de fabricagehal, de opslagruimten, het grondstoffenmagazijn en het laboratorium waren herschapen tot een woestenij van verkoelde resten, bedekt door een dikke laag ijs."

Op deze luchtfoto is de situatie goed te overzien. Links boven de rijksweg A1 en De Blokhut en in het midden de fabriek van Luycks na de brand (foto Rijkspolitie Dienst Luchtvaart, coll. HKD)

Theo Verheul, chef tankstation De Blokhut:

„ZE WILLEN ONS IN AMSTERDAM GEWOON VOOR LEUGENAAR ZETTEN”

Taco ten Dam

Eerst is er een stukje over de brand in *Het Parool*, daarna volgen andere kranten. Het komt op erop neer dat de Diemense brandweer laks is geweest door rijkelijk laat bij de *Luycks*-brand aan te komen. Volgens *Het Parool* is de brandweer Diemen al om half 5 gebeld en verscheen ze rond half 6. Maar in *De Telegraaf* vertellen ooggetuigen van de brand dat zij zeker weten dat de Amsterdamse brandweer reeds om half 5 vanuit tankstation *De Blokhut* is gebeld. Dus niet de brandweer Diemen. Waarom dan die verwijten aan de Diemense brandweer?

Dat is precies wat de Diemens raadsleden Fröberg en Dierdorp ook willen weten. Niemand in Diemen ziet een reden om de lokale brandweer iets te verwijten. Zij is om 5.10 uur gewaarschuwd, alle brandweermannen zijn meteen uit hun bed gebeld, hebben zich naar Clarenstein gehaast en zijn in 13 minuten over een spekgladde en slecht begaanbare weg in 13 minuten bij de brand.

Onderzoek

Op de vragen van de raadsleden moet burgemeester Strumphler Tideman dan ook het antwoord schuldig blijven. Natuurlijk zijn de raadsleden en de burgemeester niet van Lotje getikt en zijn ze dondersgoed op de hoogte van de geruchtenstroom in het dorp en de boosheid van hun eigen brandweerkorps. Maar de jurist Strumphler ➤

Tideman weet ook dat alleen bewijsbare feiten geldig zijn. Hij besluit dan ook de rijkspolitie Diemen het tijdstip van de eerste meldingen van de brand te laten onderzoeken. Brandweer Diemen zegt immers om 5.10 uur te zijn gewaarschuwd, brandweer Amsterdam zegt om 5.09 uur te zijn gewaarschuwd.

Formalist

Jan Hoogendoorn, wachtmeester der rijkspolitie eerste klasse, groep Diemen, krijgt het onderzoek toegewezen. Hoogendoorn is een formalist en richt zich op de schriftelijke rapportages van de officiële meldingen in Amsterdam en in Diemen. Hiervan uitgaande lijkt de eerste melding van de brand bij de brandweer Diemen te komen van mevrouw Roest, Stammerdijk 1. Bij de politie in Diemen komt vrijwel tegelijkertijd een telefoontje binnen van de heer Meerleveld, Stammerdijk 11. Mevrouw Roest belt op verzoek van mevrouw Oudshoorn en Meerleveld op verzoek van de heer Oudshoorn. Het echtpaar Oudshoorn woont namelijk naast de fabriek op Stammerdijk 5 en Henk Oudshoorn is de portier van *Luycks*. Bij het begin van zijn dienst even voor vijf uur ziet hij veel rook als hij de deur van de portiersloge opent. Stoom, schiet door zijn gedachten, maar dan ruikt hij ook een sterke brandlucht.

Portier Oudshoorn

Hij holt terug naar zijn woning, maar zijn telefoon die via de *Luycks*-centrale loopt, doet het niet meer. Hij roept naar zijn vrouw om bij boer Roest verderop de brandweer te bellen. Zelf rent Oudshoorn naar het huis van aanne-mer Meerleveld. Deze belt dan de brandweer Diemen, maar krijgt de bezettoon. Het is waarschijnlijk dat de brandweer dan net mevrouw Roest aan de lijn heeft. Dus meldt Meerleveld bij de rijkspolitie Diemen. Om 5.10 uur schakelt de dienstdoende politiefunctiearis Sjoerd Ponne het brandalarm in en waarschuwt volgens afspraak zijn superieuren Bark en Guérand.

Iemand uit Diemen

Henk Oudshoorn heeft bij Meerleveld inmiddels ook directeur Luycks in Amsterdam gebeld. Luycks belt meteen de Amsterdamse brandweer en krijgt Nicolaas Muytjens (51) aan de lijn die piketdienst heeft in de alarmkamer van de kazerne aan de Nieuwe Achtergracht. Muytjens is – volgens een latere verklaring – vijf minuten daarvoor door “iemand uit Diemen” gebeld over een grote brand. Muytjens heeft de beller geantwoord dat “wij als brandweer Amsterdam niet bevoegd zijn. U moet de brandweer Diemen waarschuwen.”

De brand was overal (foto coll. HKD)

“Absoluut niet waar”

Maar directeur Luycks laat zich niet zo makkelijk afschepen en maakt Muijtens duidelijk dat het menens is. “Mijn hele fabriek staat in de brand. Wilt u onmiddellijk komen?” Hij voegt eraan toe dat hij alle kosten zal betalen. Muijtens antwoordt dat hij moet overleggen met de commandant van Amsterdam. Om 5.19 uur rukken dan twee Amsterdamse wagens uit. Vijf minuten later belt de ondercommandant van Diemen naar Amsterdam met de vraag om assistentie waarop Muijtens zegt dat er reeds twee wagens onderweg zijn. Tot zover het verhaal van Muijtens namens de Amsterdamse brandweer. Wachtmeester Hoogendoorn wil tenslotte nog van Muijtens weten of er rond 4.35 uur ook is gebeld. Muijtens is stellig in zijn antwoord: “Als u mij zegt dat er reeds te 4.35 uur al een melding was binnengekomen betreffende deze brand, dan is dit absoluut niet waar. De eerste melding was te 5.09 uur.”

Woest in Diemen

Wachtmeester Jan Hoogendoorn vindt in de schriftelijke rapportages geen aanleiding om de “Blokhutters” te horen en omdat hij Muijtens blijkbaar op zijn woord gelooft, sluit hij zijn onderzoek af. Maar dan heeft hij buiten de Diemense brandweercommandant Reinier Ruigrok van der Werve gerekend. Woest is de commandant dat de Diemense brandweer de Zwarte Piet krijgt. Ruigrok heeft zelf bij *De Blokhut* navraag gedaan en kent inmiddels hun verhaal in geuren en kleuren. Hij praat burgemeester Strumphler Tideman bij die weet dat de rijkspolitie niet bij *De Blokhut* is geweest. De krantenkoppen liegen er intussen niet om. *De Telegraaf* meldt in chocoladeletters de mening van Theo Verheul, de chef van *De Blokhut*: „Ze willen ons daar in Amsterdam gewoon voor leugenaar zetten.” Strumphler Tideman en Ruigrok denken ook wat Verheul hardop zegt: er is in Amsterdam een foutje gemaakt en Diemen mag er voor opdraaien.

**Mijn hele fabriek
staat in de brand.
Wilt u onmiddellijk
komen?**

Uit onderzoek brand Diemen blijkt: **BRANDWEER LIET OP ZICH WACHTEN**

Van twee speciale verslaggevers
DIEMEN, donderdag

RUIDE 20 kwartier minuten zijn daar een fout — zo blijkt nu pas — verloren gegaan voor het blussen van de brand die op de vroege morgen van 14 maart de fabriek van Luycks in Diemen in de as heeft geroeid. Deze fout is gemaakt op de Centrale meldingspost — 5 x 5 — van de Amsterdamse Brandweer en op het hoofdstation van politie in de hoofdstad — 5 x 5.

Deze fouten staan momenteel voor de rechter en onderzoek is ingesteld op last van burgemeester J. H. Strumphler Tideman door de Rijkspolitie in Diemen.

De rapporten hierover zijn aan de Diemse burgemeester ter hand gesteld en binnen enkele dagen is overleg over deze belangrijke kwestie tussen burgemeester Strumphler Tideman en burgemeester G. van Hall te verwachten.

„Kijk, brand!”

IN de nacht van de brand hadden dienst pompbedienden Henk Both (34) en Dirk Bunschoten (38). Om halfvijf hadden zij de oberkelder van het Amsterdamse Casino, de heer J. Kamphraat uit Laren een tank pompede. Terwijl zijn wagen werd gelinkt stopte op de Busweg een automobilist, die riep: „Kijk daar eens, die fabriek staat in de brand...”

Beschouwde het rende daarop naar de fabriek en brilde eerst 5 x 5 — de brandweer en daarna 5 x 5.

Volgens collega Bunschoten kreeg hij bij de Amsterdamse brandweer als antwoord: „Daar hebben wij niets mee te maken”. Maar het eindigde zijn gesprek met: „Sturen jullie maar veel water!”

Daarna brilde het, aldus Bunschoten, de Amsterdamse politie — 5 x 5 — waar hem gezegd werd, dat men het naar Diemen zou doorgeven.

Om kwart vier werd nog steeds de brandweer gebeld, maar het was toen bijna een halfuur daren, alvorens de brandweer arriveerde.

Getuigen

TOTAAL 9 mensen hebben aan wachtmeester J. Hoogendoorn van de Rijkspolitie verklaard dat reeds om vijf over halfvijf de Amsterdamse Brandweer en de gemeentelijke politie van de brand in kennis zijn gesteld.

Maar de Amsterdamse Brandweer is pas om 9 minuten over vijf op alarm van de heer Luycks in uitgerukt. Op hetzelfde tijdstip vertrok ook de Diemse Vrijwillige brandweer de melding.

Het meest pijnlijke in deze hele kwestie is dat de twee Amsterdamse instanties verklaarden dat er nooit is gebeld. In het „rapportboek” van de Amsterdamse Brandweer staat bij de eerste melding van de brand vermeld als tijd 5.09 uur. Verantwoordelijk zijn ook de personeelsleden van het benoemstation „De Blokhut” op een steenworp afstand van het tenoeren van Luycks. Ze willen ons daar in Amsterdam gewoon voor leugenaar zetten” zei de heer Th. Verheul (44) chef van het benoemstation.

Bij De Blokhut wordt vol ongelooft gereageerd (De Telegraaf, 4 april 1963)

Eindelijk De Blokhut

De burgemeester krijgt daarna in de raadsvergadering kritische vragen van raadsleden Fröberg en Dierdorp en gelast aanvullend onderzoek: de “Blokhutters” moeten officieel worden gehoord. Wel ziet Strumphler Tideman bij het geven van de opdracht getuige pompbediende Dirk Bunschoten, over het hoofd. Twee ooggetuigen verklaren in een officieel verhoor op 24 maart 1963 aan Jan Hoogendoorn van de Rijkspolitie Diemen dat Henk Both (34), pompbediende van tankstation *De Blokhut* rond half vijf de Amsterdamse brandweer heeft gebeld. Die getuigen zijn Jaap Kamphraat (43) en Piet Liefhebber (46). Kamphraat laat zoals gewoonlijk na zijn werk als oberkelder in Amsterdam op weg naar huis in Bussum zijn tank volgooien bij *De Blokhut*. Hij wordt net geholpen door pompbedienden Henk Both en Dirk Bunschoten als een automobilist stopt en schreeuwt: „Kijk daar eens, die fabriek staat in de brand!” De automobilist is Piet Liefhebber (46) uit de Knollendamsstraat 22 in Amsterdam. Als Both, Bunschoten en Kamphraat omkijken, zien zij wat de automobilist bedoelt. ➤

Henk Both

In de Luycksfabriek, op een steenworp afstand van het tankstation, is duidelijk vuur te zien. Henk Both holt naar binnen en belt 5x6, het nummer van de brandweer van Amsterdam. Volgens collega Bunschoten krijgt hij bij de Amsterdamse brandweer als antwoord: „Daar hebben wij niets mee te maken”. Toch beëindigt Both zijn gesprek met: „Sturen jullie maar veel materiaal”. Daarna belt Both, Amsterdammer en onwetend van telefoonnummers van de brandweer en politie in Diemen, nummer 5x8 waarop hij de politie in Amsterdam aan de lijn krijgt. De telefonist antwoordt dat hij zijn collega's in Diemen zal waarschuwen. Both vertelt Hoogendoorn nadrukkelijk dat zijn eerste telefoontje om vijf over half vijf in de ochtend was. Er volgen negen getuigenverklaringen die wachtmeester Hoogendoorn bevestigen dat Both om vijf over half vijf gebeld heeft en dat Kamphraat om kwart voor vijf nogmaals gebeld heeft.

Pijnlijk

Ook de uit hun bed gehaalde werknemers van *De Blokhut*, bedrijfsleider Theo Verheul (44) en boekhouder Fetze Ras (32), die achter *De Blokhut* wonen, bevestigen het tijdstip van even over half vijf en het telefoontje een kwartier daarna van Kamphraat. „Er is notitie van genomen,” klonk het aan de andere kant van de lijn. Waarom arriveert de Amsterdamse brandweer pas tegen half 6, vragen ze zich bij *De Blokhut* zich af. „Een pijnlijke kwestie,” schrijft *De Telegraaf*. De twee Amsterdamse instanties, brandweer en politie, blijven erbij dat er nooit is gebeld. In het „rapportenhoek” van de Amsterdamse Brandweer staat bij de eerste melding van de brand de tijd 5.09 uur.

Dat tijdstip komt overeen met de melding van de brand bij de Amsterdamse brandweer van directeur Luycks. De Amsterdamse brandweer is pas om negen minuten over vijf op alarm van de heer Luycks uitgerukt. Op hetzelfde tijdstip bereikte ook de Vrijwillige Brandweer Diemen de melding. Blijkbaar was de noodkreet van de directeur overtuigend.

Amsterdam fout

Maar hoe zat het met de telefoontjes uit *De Blokhut*? Getuigen genoeg die bevestigen dat Henk Both heeft gebeld. Niemand van hen heeft er belang bij niet de waarheid te spreken. Daar tegenover staan de woorden van de Amsterdamse piketwacht Muylkens die tegen Hoogendoorn verklaarde dat “het absoluut niet waar is dat er eerder is gebeld.”

Hoewel hard bewijs ontbreekt, heeft Muylkens op z'n minst de schijn tegen dat hij niet adequaat gereageerd heeft op de melding van Both en dat niet heeft willen toegeven. Hoe dan ook, het onderzoeksrapport van de Rijkspolitie Diemen dat de burgemeester op 4 april in handen heeft, concludeert dat er fouten gemaakt zijn op de Centrale meldingspost van de Amsterdamse Brandweer en op het hoofdbureau van politie in de hoofdstad. *De Telegraaf* denkt dat er wel een pittig gesprek tussen Strumphler Tideman en collega Gijs van Hall van Amsterdam zal komen.

Doofpotaffaire

Daarna blijft het stil. Amsterdam lijkt voet bij stuk te hebben gehouden met het rapportenboek van de brandweer als bewijs. Onder het motto: “Als het niet in het rapportenboek staat, is het niet gebeurd en is er dus niet gebeld.” Het kon nog in 1963: het woord van de gewone man – lees Henk Both en acht getuigen – dat het aflegt tegen het woord van de Amsterdamse autoriteiten. Verontwaardigd en kwaad zijn ze bij de brandweer Diemen en bij *De Blokhut*.

Een doofpotaffaire? Tijdens een persconferentie op 4 april 1963 waarin alle facetten van de brand uitgebreid werden toegelicht, zwen gen alle sprekers in alle talen over het tijdstip van de eerste melding. Het dossier op het gemeentehuis geeft verder geen nieuws. Is er achter gesloten deuren gesproken? Is er wel nader contact geweest? Wat bewoog Muylkens om de melding van Both niet serieus te nemen en helemaal niets – ook geen doormelding te geven naar Diemen – te doen met zijn melding van de brand? We zullen het waarschijnlijk nooit precies weten.

Zie www.facebook.com/gemeentediemen/ voor een filmpje van de Luycks-brand op 18 januari 1963

LUYCKS PRODUCTEN N.V.
DIEMEN

De ramp, die ons getroffen heeft door de brand, die hedennacht gewoed heeft in onze fabriek te Diemen stelt ons voor grote problemen. Wij hopen echter door de hulp, die ons van alle kanten zo prompt en zo spontaan werd aangeboden, waarvoor wij bijzonder erkentelijk en dankbaar zijn, de produktie van onze meest courante artikelen binnen enkele dagen tijds weer op gang te kunnen brengen.

Wij roepen uw clementie in voor eventuele onvolkomenheden in de eerstkomende tijd, maar wij laten niets ongedaan om Luycks' Producten N.V. binnen de kortst mogelijke tijd weer op te bouwen, teneinde ook onze afnemers zoveel mogelijk ongerief te besparen.

Wij blijven bereikbaar per brief onder postbus no. 20 Diemen.
Telefoonnummer: 020-56161. Telegramadres: JALPRODUCTS.

Landelijke advertentie van Luycks na de brand (coll. HKD)

Diemen 70 jaar geleden

BURGEMEESTER DALLINGA: "IK ZIE LIEVER 100 WIELRENNERS DAN 100 DRONKEN LIEDEN."

Bert Roest

Er zijn veel exemplaren van de *Diemer Courant* bewaard gebleven waaruit wij ontwikkelingen van het nieuws over Diemen kunnen putten. De eerste helft van 1948 stond in het teken van de wederopbouw. En dan met name de eerste gebouwde naoorlogse huizen in Diemen. Rond het C.J. der Kinderenplein is de bouw van ruim 90 nieuwe huizen gepland: de Harmonielaan.

Harmonielaan

Het was hot news, dat in februari de eerste van 23 nieuwe woningen aan de Harmonielaan – oplopend vanaf nr. 2 – werden opgeleverd. Gebouwd door de Diemer aannemer Goedhart.

Op 11 februari was het een feestdag, toen burgemeester Dallinga de nieuwe straat voor bewoning opende. Berichtgevingen daarover geven een aardig naoorlogs tijdsbeeld. Medio februari kwamen de eerste twee bewoners. De *Diemer Courant* bericht hier een beetje cynisch over: twee belastingambtenaren. Zeker tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw was het gebruikelijk dat gemeentes bij woningbouwverenigingen enkele woningen claimden voor ambtenaren, zoals politie en gemeentepersoneel. Tegenwoordig ondenkbaar. ➤

DE HARMONIELAAN BEWOOND.
Woensdagmiddag werden de woningen overgedragen aan de Woningbouwvereniging en prompt de volgende dag reden de eerste verhuiscaravans de Harmonielaan op. Deze eerste twee bewoners waren..... twee belastingambtenaren! Ongetwijfeld een symptoom van deze tijd. Evenwel heetten we deze eerste bewoners van harte welkom.

21 februari 1948

<h1>DIEMER COURANT</h1>		
Nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht		
Adres van Redactie- en Administratie: A. M. IJSENDIJK Guderkerkerlaan 15, Diemen Telefoon Amsterdam 52232 en 59232	VERSCHIJNT IEDERE WEEK 2e Jaargang No. 47 21 Februari 1948	ABONNEMENTSPRIJS: / 1,25 per kwartaal (bij vooruitbetaling) ADVERTENTIEPRIJS: 15 cent per r.m. Familieberichten 20 cent per r.m.
UITGAVE VAN IJSENDIJK'S UITGEVERSBUREAU TE DIEMEN		
EEN FEESTDAG VOOR DIEMEN. Woensdag 11 Febr. des namiddags omstreeks half drie verzamelden zich bij de ingang van de Harmonielaan een groot aantal belangstellenden om getuige te zijn van de officiële overdracht der eerste 23 woningen, welke die dag door de aannemer werden opgeleverd. Onder de aanwezigen merkten we op bijna alle raadsleden, de gemeentesecretaris, het gehele bestuur van „Diemen Vooruit“, de heer Weg, van de Prov. Wederopbouw, de heer J. de Boer, gem. architect, de heer v. d. Zee, Hoofdopzichter publieke werken van Amsterdam. Burgemeester Dallinga getooid met ambtsketen, arriveerde met de beide wethouders en werd evenals bovengenoemde autoriteiten welkom geheten door de voorzitter van Diemen Vooruit, de heer C. Vreken. Spreker memoreerde in het kort de moeilijkheden welke te overwinnen waren geweest om tot dit resultaat te komen. Dit complex woningen is de naam van arbeiderswoningen ten volle waard. Hier kunnen	we trots op zijn. Spreker betreurt dat dit door de bewoners niet altijd wordt gewaardeerd. Het zo rustige plein heeft het laatste jaar veel ongerief moeten verduren. Laat dat door hun houding het allereerste hun klassegenooten worden getroffen, welke zo reikhalzend zitten naar een woning. Spreker zegt dat het bij de 26 uit te besteden woningen niet zo zou gaan daar dan in aangenomen werk zal worden gewerkt. Ter vergelijking geeft spreker enkele cijfers. In 1933-34 werden 42 woningen gebouwd in totaal 47.195 man uren. Aan deze eerste 23 woningen zijn reeds besteed 122.251 man uren. Diemen is in de oorlog 450 woningen kwijt geraakt door afbraak. Dan zijn er minstens nog 50 krotwoningen in Diemen. Dit is totaal 500. De plannen waaraan vanaf half November 1946 wordt gewerkt, zijn gereed. De besteding heeft plaats gehad en wij wachten met ongeduld. Het laatste woord is thans aan u, mannen van de Wederopbouw en Volkshuizing. Burgemeester Dallinga zegt dat met deze 23 woningen het woningprobleem niet is op-	gelost. Het is een druppel op een gloeiende plaat. De wijsheid van Salomo is nodig om deze woningen te verdelen. Dit stuk werk is in deze tijd een wonder. Spreker koestert grote bewondering voor hen, die daaraan hebben medegewerkt. Namens B. en W. biedt spr. gelukwensen aan. We hoort wordt genoemd is dit te verklaren. De toestand tussen lonen en prijzen ondergaat een depressie. Met voorbeelden bekelt spreker deze toestand. Niet de wasknijpers moeten goedloper, doch het gehele prijspeil moet naar beneden. Spreker hoopt tenslotte dat spoedig nieuwe plannen zullen worden voltooid. Als laatste sprak de heer Nieuwpoort als raadslid en brengt namens de Stichting Patrimonium felicitaties over. Hiermede was deze plichtigheid geëindigd. Over een zestal weken zullen de resterende 24 woningen worden afgeleverd.

21 februari 1948

Er stonden diverse berichtjes in de krant. Zoals op 3 januari de oproep voor de verhuur van twee kleine winkeltjes. Eind maart werd het eerste kruidenierswinkeltje al geopend op nr. 2. Later volgde de viswinkel van Jantje Post op nr.

34. Samen met de bewoners van het 'Kinderpleintje' werd meteen het initiatief genomen een buurtvereniging op te richten: *de Harmonie*. Het is onbekend of deze vereniging nog bestaat.

BEKENDMAKING
Gedagiden voor een woning met winkelruimte aan de Harmonielaan, gelegen nabij het C. J. der Kinderenplein, kunnen zich binnen een week na het verschijnen van dit blad, onder vermelding van de soort hunner zaak, schriftelijk opgeven bij de Woonruimtecommissie, Gemeentehuis te Diemen.

3 januari 1948

NIEUWE ZAAK GEOPEND.
Vrijdag j.l. heeft de firma Burger een filiaal geopend aan de Harmonielaan. Het geheel maakt een fleurige indruk. Een moderne winkelbetimmering heeft van de kleine winkelruimte een aardige verkoopgelegenheid gemaakt. Wij wensen de heer Burger met zijn nieuwe zaak veel succes.

27 maart 1948

OFFICIELE OPENING VAN DE HARMONIELAAN.
Naar we vernemen is de Diemer Harmonie ten zeerste vereerd met haar „peetstraat“ de Harmonielaan. Als de weg klaar is en officieel geopend zal worden, zal de Diemer Harmonie deze plechtigheid met muziek op-luisteren. Ongetwijfeld zal deze feestelijke gebeurtenis de nodige belangstelling trekken.

10 januari 1948

AAN ONZE VERHUIZENDE LEZERS.
In Diemen begint de „grote trek“. Verschillende lezers der Diemer Courant veranderen één dezer dagen van woning. Voor de goede gang van zaken ontvangt de administratie hiervan gaarne bericht. Tevens delen wij mede, dat onze vertegenwoordiger de heer W. F. Roest, vanaf heden gevestigd is Harmonielaan 20. Verenigingssecretarissen nemen hiervan goede nota.

28 februari 1948

BUURTVER. „DE HARMONIE“
Naar wij vernemen bestaan er plannen om aan de Harmonielaan en C. J. der Kinderenplein een buurtvereniging op te richten. Verschillende punten staan op het programma, zoals het inrichten van een speelweide, een uniforme regeling van tuintjes en plantsoentjes, kinderruitstapjes enz. Zij, die met dit doel instemmen, kunnen hun adhesie betuigen bij de heer W. Roest, Harmonielaan 20.

1 mei 1948

HET DORP DE „TWEELINGEN“
In het gezin van fam. Ubels aan de Ouddiemerlaan (dit is de voorzijde van het C. J. der Kinderenplein), is in de afgelopen week een tweeling geboren. Niet minder dan 7 tweelingen zijn thans woonachtig in dit gedeelte. Er wordt gemompeld, dat jonggehuwden met vrede en beven hun intrek nemen in de nieuwe woningen aan de Harmonielaan. Doet het C. J. der Kinderenplein zijn naam geen eer aan?

8 mei 1948

Het verenigingsleven

Diemen had een rijk verenigingsleven. In deze terugblik van 70 jaar geleden lichten wij er enkele uit. Elke week stond er wel een stuk in de krant over de *Diemer Harmonie*, die ergens oprad. Of beter nog, die aan een landelijk concours deelnam en daar geheid een belangrijke prijs won. De *Diemer Harmonie* was tenslotte een landelijk top-harmonie orkest.

Het was gebruikelijk dat toneelvereniging *Ons Toneel* – men noemde zich chique 'Diemer Rederijkerskamer' – het jaar opende met een voorstelling. De bevolking kon elkaar mooi op 3 januari een goed jaar toewensen. De opvoering in 1948 had de titel 'Daar liegen we ons uit'. Tsjonge, wat een actueel thema!

Diemer Rederijkerskamer „ONS TONEEL“
Nieuwjaars-voorstellingen
op Zaterdag 3 en 10 Januari 1948, in „De Kroon“ te Diemen
OPVOERING VAN:
1. Nieuwjaarswens 1948
door Thomasvaer en Pieteraal
2. Daar- liegen we ons uit
Een spel van vergissingen in 3 bedrijven door Morris en Wijatt
ENTREE 1 f. — (alles inbegrepen)
Zaal open 19 uur   Aanvang 20 uur
Kaarten verkrijgbaar bij: P. de Vries, Weesperstraat 18, Diemen - K. v. d. Bergh, Weidestraat 57, Amsterdam - W. Marbus, Mulderstraatweg, Diemen - en bij de leden.

3 januari 1948

Natuurlijk stonden de prestaties van de voetballers van DVAV – nu *SV Diemen* – elke week prominent in de krant. Maar daarnaast was de *Diemer Dam Vereniging* een actieve club. Die organiseerde heel wat interne en externe toernooien. Daaronder stond het schooldammen prominent op de agenda.

Men speelde de eerste jaren na de oorlog om de Volks-herstel-beker. Er deden toentertijd drie scholen mee: de openbare, de rooms-katholieke en de christelijke school met de Bijbel. Meer scholen had het kleine dorp Diemen niet.

SCHOOLWEDSTRIJDEN DAMMEN.
Zaterdag j.l. begon het jaarlijkse dam-tournooi tussen de drie scholen om de Volks-herstel-beker met de wedstrijd R.K. School—O.L. School. Onder de aanwezigen merkten we o.a. op Burgemeester Dallinga, de beide wethouders en het hoofd van de Openbare School.
De voorzitter van de Diemer Dam-Vereniging, de heer M. van Tilburg, opende dit toernooi en verwelkomde in het bijzonder bovengenoemde personen. Hierna sprak Burgemeester H. Dallinga enkele woorden en zeide o.a., dat hij hoopte dat de vele jongensgezichten die hij voor zich zag, zouden vechten om de overwinning. Mochten jullie verliezen, aldus spr., draag dan het verlies met ere. Bedenk echter ook, dat bij een overwinning jullie nog geen cracks zijn, maar dat er nog veel te leren valt. Tot slot hoopte spr., dat de sterkste mag zegevieren. Voorz. van Tilburg dankte hierna de burgemeester voor zijn hartelijke woorden, en verklaarde het toernooi voor geopend.
Nadat de wedstrijdleider enige technische aanwijzingen had gegeven, nam de eerste wedstrijd een aanvang. Jammer was het, dat enkele jongens van de R.K. School verstek hadden laten gaan, waardoor deze school met een achterstand van 12—0 de wedstrijd begon. Ondanks deze achterstand wisten zij met 20—16 de overwinning te behalen, waaruit wel blijkt, dat zij aanzienlijk sterker waren. Zaterdag a.s. speelt de Openbare-tegen de Chr. School, terwijl Zaterdag 20 Maart de Chr. School tegen de R.K. School in het strijdpark treedt.

13 maart 1948

Ook de Oranje Vereniging was actief. Bijna alle aandacht was gericht op het dagenlange feest rond Koninginnedag eind augustus. In de krant stond een advertentie waarin de jaarvergadering werd aangekondigd. Wanneer je de 'inspirerende' agenda leest, dan komt de gedachte op wat je daar mee moet. Dat blijkt ook wanneer je het verslag leest. Naast het bestuur (acht leden) kwam zegge en schrijve één persoon opdagen.

Oranje-Vereniging Diemen
JAARVERGADERING op Dinsdag 30 Maart 1948, te 8 uur, bij van der Kroon.

AGENDA:

1. Opening.
2. Notulen.
3. Inkomsten stukken.
4. Jaarverslag Secretaris.
5. Verslag Kas-Commissie 1947.
6. Rekening en Verantwoording Penningmeester.
7. Bestuursverkiezing.
- Afwezigden: Dr. Hartman, C. Vroeken, M. v. Tilburg, G. Pieterse, J. Baars. Alle afwezigden zijn herkiesbaar.
8. Rondvraag en sluiting.

P. J. SCHNEIDER,
te Secretaris.

27 maart 1948

Naast het bestuur kwam zegge en schrijve één persoon opdagen.

DIEMER COURANT

Nieuws- en advertentieblad voor Diemen, Tuindorp Watergraafsmeer en Duivendrecht

Adres van Redactie- en Administratie: A. M. IJSSING Oudekerkestraat 15, Diemen Telefoon Amsterdam 5222 en 5223	VERSCHIJNT IEDERE WEEK 3e Jaargang No. 1 3 April 1948	ABONNEMENTSPRIJS: f 1,20 per kwartaal (bij vooruitbetaling) ADVERTENTIEPRIJS: 25 cent per r.l.m. Publiciteitsbureau 30 cent per r.l.m.
---	--	--

GIFTE VAN IJSSING'S UITGEVERIJNRIJKE TE DIEMEN

NA TWEE JAAR

Ja twee, vanaf die laatste aflevering
 we in de lip van ons blad. DERDE
 JAARGANG. Reeds twee jaar heeft
 Diemer een eigen blad. Twee jaar lang
 hebben wij de volke van Diemen konst
 geloken van hetgenen zich in ons diap
 afspeelde. Mogen wij tevreden zijn? En,
 wat belangrijker is, zijn onze lezers te-
 vreden? Dit laatste moeten wij bevesti-
 gend te kunnen beantwoorden, geliefde
 de zeer weinige „bedankjes“ en het nog
 steeds „getalig“ toemenen van het
 abonnee-aantal.

3 april 1948

JAARVERGADERING ORANJE VERENIGING.

Dinsdagavond j.l. kwam de Oranje-Vereniging in jaarvergadering bijeen. De belangstelling voor deze vergadering was niet bijster groot. Slechts een 8-tal bestuursleden en zegge en schrijven 1 lid waren ter vergadering aanwezig. Na het openingswoord, waarin de voorzitter o.m. zeide, dat de slechte opkomst meer gezien moet worden als een vertrouwen, dat de leden in het bestuur stellen, werden de jaarverslagen van secretaris en penningmeester goedgekeurd. De cijfers gaven geen ongunstig beeld te zien. Begonnen met een saldo van 183.63, ontvangsten f 2470.93, uitgaven f 1974.94, werd een batig saldo vermeld van f 495.99. Bij de bestuursverkiezing werden de aftredende bestuursleden Dr. Hartman, Baars, Pieterse en Vreeken bij acclamatie herkozen. De heer Van Tilburg, die schriftelijk had medegedeeld zich niet meer herkiesbaar te stellen als bestuurslid, wegens onaangename herinneringen, zal voor het vele werk door hem gedaan, namens het bestuur worden dank gezegd. In zijn plaats werd gekozen de heer M. Bakker. Tot kas-commissie werden benoemd mevrouw Kommer en de heren Bakker en IJsendijk. (Mag een bestuurslid kascommissielid zijn? — Red.) De rondvraag leverde geen nieuwe punten op, zodat na een half uur vergaderd te hebben, de voorzitter de openbare vergadering sloot.

Hierna ging het bestuur over in bestuursvergadering, speciaal met het oog op de jubileumfeesten. Uit de rapporten van de diverse commissies bleek, dat er niet wordt stilgezet. De dagen zijn thans definitief vastgesteld op 31 Aug., 1. 2 en 3 September. De opening zal worden gehouden op Maandagavond 30 Aug., met medewerking van de Diemer Harmonie en een der zangkoren. Vermoedelijk zullen in tegenstelling met andere jaren, de volksfeesten op de eerste dag worden gehouden. De tweede dag zal geheel worden besteed voor de kinderen, terwijl de

3 april 1948

Gemeenteraad

Uit de vergadering van de gemeenteraad sijnpele zo nu en dan een bericht dat dan in de Diemer Courant werd opgenomen. Dat veranderde in april 1948. Voor het eerst kwam een redacteur van het weekblad naar de raadsvergadering en deed daarover verslag. Een krent uit de pap van deze eerste raadsverslaggeving is de discussie over

de passage van de wielerronde van Nederland. Punt was, dat de passage van de wielrenners op een zondag plaatsvond. De christelijke partij AR was tegen het verlenen van een vergunning daarvoor. Burgemeester Dallinga besloot de discussie met de volgende woorden: "Liever 100 wielrenners te zien, dan 100 dronken lieden." ⚡

De Diemer Dam Vereniging organiseerde heel wat interne en externe toernooien.

Vergadering Diemer Gemeenteraad

De raad der gemeente Diemen kwam Donderdag 8 April j.l. in voltallige zitting onder leiding van de voorzitter in vergadering bijeen. Uit de behandeling van niet minder dan 23 stukken tekenden wij het volgende aan: Bij de aanbieding van het jaarverslag van de Commissie tot wering van het schoolverzuim, stelde de heer Nieuwpoort (AR) voor, om de politie te verzoeken schoolkinderen, die zich tijdens de lessen op straat bevinden, te onderwerpen. Dezelfde spreker bracht de Zondagsrust ter sprake, in verband met een verzoek om adhaesiebetuiging van de gemeente Haarlemmermeer inzake de Ronde van Nederland. De voorz. zegt, dat het hier gaat om 100 wielrijders en vindt dat deze in Diemen niet veel uitmaken. Dhr. Nieuwpoort is van mening, dat het hier gaat om principiële Zondagsrust. Als de overheid deze monstervergunning verleent, wenst spr. zich te houden aan de richtlijnen van Gods Woord. De voorz. antwoordt, liever 100 wielrijders te zien, dan 100 dronke lieden. De overheid heeft tot taak, alle meningen te eerbiedigen. Dhr. Bok (KVP) ziet het zo: de burgemeester draagt de verantwoordelijkheid. De adhaesiebetuiging werd aangenomen met 7—4 stemmen. De P. v. d. A. en C.P.N. stemden tegen.

17 april 1948

HET DIEMENSE BRANDWEER-DAFJE

Wiard Krook

In 1978 bestond de vereniging *Vrijwillige Brandweer Diemen 'In Aller Belang'* 50 jaar. Gedurende het hele jaar door waren er diverse jubileumvieringen. Op 29 april vond er een grote brandweerrally plaats in Diemen, waar ook brandweerkorpsen van omliggende gemeenten aan deelnamen. De rally hield het midden tussen een brandweerwedstrijd en een 'kolderwedstrijd'. In het aansluitende defilé door Diemen nam ook een bijzondere Diemense 'brandweerauto' deel.

Daf type 44

Het was een kleine Dafje type 44, dat door een aantal enthousiaste brandweerlieden vakkundig werd omgebouwd tot een mini-brandweerauto. Met name de korpsleden Piet Saan jr. en de inmiddels helaas overleden Dick Westerbeek waren initiatiefnemers.

Op de werf van de fa. Saan werd de cabine van een afgeschreven Daf 44 (bouwjaar 1971) doormidden gezaagd en afgenomen. Daarna werd er een echte brandweercabine met zitplaatsen voor acht brandweerlieden op gemaakt, compleet met brandslangen, een spuitmond en een uitschuifladder. De VBD-promotiewagen kreeg het fantasie-kenteken BD-19-78 (Brandweer Diemen 1978). Het fraai uitzijende en vakkundig gemaakte 'knutselwerk' werd na enige jaren door de eigenaar Joop Saan geschonken aan het Daf-museum, dat toen nog in Glanerbrug was

gevestigd. Uiteindelijk komen we dit bijzonder brandweerautootje weer tegen in het *Nationaal Brandweermuseum* te Hellevoetsluis.

Car Casting.tv

In 2010 neemt de personeelsvereniging van de brandweer van De Bilt met de Daf deel aan de 5 mei bevrijdingsoptocht te Maarssen. Het officiële kenteken is inmiddels veranderd in 11-65-RX.

De oorspronkelijk Diemense Brandweer-Daf bestaat nog steeds. Wie wil, kan de auto voor een leuk prijsje huren voor filmopnamen, promotiedoeleinden of feesten en partijen bij de firma *Car Casting.tv* te Zeeland in Noord-Brabant. 🐉

Met dank aan Piet Saan jr. voor de verstrekte informatie.

*De oorspronkelijk
Diemense Brandweer-Daf
bestaat nog steeds.*

*Een echte brandweercabine
met zitplaatsen voor
acht brandweerlieden
compleet met brandslangen,
een spuitmond en
een uitschuifladder.*

Willem Mol (1909-1993), slagersknecht in de jaren '30

“WAT DE HEERE GEEFT, IS GOED GEDAAN. INPAKKEN EN WEGWEZEN”

Taco ten Dam

Op 24 februari 1985, Willem Mol is dan 75, zet hij zich achter de schrijfmachine. Zijn leven lang heeft hij een passie voor fotografie. Duizenden foto's heeft hij gemaakt. Vastleggen van plaatsen om ze zichtbaar te houden voor latere generaties. Maar de beelden die hij nu voor ogen heeft, moet hij beschrijven. Met oog voor detail, de fotograaf Willem eigen. Sinds 1971 is hij gepensioneerd na 22 jaar als zeilmaker gewerkt te hebben bij de *Stoomvaart Maatschappij Nederland*.

De Bul

Zijn gedachten gaan terug naar zijn baan als slagersknecht bij slager Dirk Streefkerk. Het was in 1928. Streefkerk heeft net een nieuwe winkel betrokken in het pas gebouwde blok aan de Hartveldseweg in Diemen. Werken bij een slager is een logische stap voor Willem. Zijn vader heeft immers een pachtslagerij in Amsterdam-Zuid. Voor Willem, die in Betondorp woont, is Diemen vlakbij. Dirk Streefkerk, vanwege zijn postuur "De Bul" genoemd, neemt hem aan en Willem weet wat hem te wachten staat: lang en hard werken. Niet alleen in de winkel, maar een slagersknecht zit ook vaak op de fiets, in weer en wind. Toch denkt Willem met veel plezier terug aan die tijd. Klagen kwam niet bij hem op. Willem wist dat hij het beter had dan zijn ouders op die leeftijd. Bovendien lijkt het wel of het menselijk contact in die jaren warmer was.

Willem Mol met slager Dirk Streefkerk bij de zaak aan de Hartveldseweg. In het midden staat Aartje Waaijer, de dienstbode van buurman drogist Giling. (foto coll. HKD)

Horen en brengen

De slagerij van Dirk Streefkerk is wat je noemt een uitbrengzaak en niet zozeer een neringzaak. Dat betekent dat het meeste vlees bij de klanten thuis wordt bezorgd. Horen en brengen heette dat: eerst de bestelling opnemen en daarna bezorgen. Streefkerk heeft een vast weekprogramma. Op maandagmiddag koopt hij vlees in op het abattoir. Dinsdagmiddag heeft het personeel vrijaf. Woensdag gaat de slager weer naar het abattoir voor de inkoop. Willem maakt op woensdag gekookte worst, boterhamworst en rookworst. De vrouw van de baas helpt de klanten. Dorpsgenoot Antoon Nieuwkerk brengt 's avonds de andere worst en vleeswaren die hij ophaalt bij de firma Brand in de Haarlemmerstraat in Amsterdam. Op donderdag fietst Dirk Streefkerk naar de klanten in Overdiemen om te "horen" (=bestellingen op te nemen). Bij de boeren kijkt hij even bij het vee. Willem beent ondertussen in de slagerij vlees uit. Op vrijdag maakt hij het panklaar voor zaterdag door uit te vliezen. Zo kan je op zaterdag het vlees meteen afsnijden.

Werkdag

Een gewone werkdag begint meestal om 7 uur in de ochtend en duurt tot 6 uur 's middags, Maar op zaterdag is de baas er al om 4 uur. Willem mag een half uurtje later komen. Ze moeten dan rond de 80 bestellingen klaarmaken die vooraf opgegeven zijn. Op zaterdag helpt Alie Pape, de vrouw van de baas, mee om de fijne vleeswaren te

De zaak van slager Dirk Streefkerk was gevestigd in het blok huizen dat rond 1928 gebouwd was aan de Hartveldseweg. De panden werden in 1975 afgebroken. (foto coll. HKD)

snijden en te verpakken. Maar na de lange bezorgronde op zaterdag heeft Alie aan het eind van de middag een heerlijke warme maaltijd voor het personeel bereid. In Willems beginperiode is de verplichte winkelsluitingswet om 11 uur 's avonds, later is dat 10.00 uur 's Avonds worden de hakblokken gekrabd, de winkel geschrobd, de gehaktmolen en de vleesmachines schoongemaakt. Kortom, de hele winkel krijgt een beurt. Daarna rest de afrekening van de die dag ontvangen gelden en daar gaat nog een stief kwartiertje mee heen. Betaling voor extra gewerkte uren is niet aan de orde, overuren is een onbekend woord. Op Tweede Kerstdag, Tweede Paasdag en Tweede Pinksterdag wordt er gewerkt van 's morgens 9 uur tot 's middags 1 uur. De 48-urige werkweek bestaat alleen op papier. Zo gaat het bij alle slaggers, je weet gewoon niet beter.

Crisis

Maar als Willem 's morgens door Overdiemen fietst op zo'n dag dat de zon prachtig opkomt en hij de vogeltjes hoort fluiten, denkt hij: "Wat is de schepping toch mooi". Aan de andere kant zijn ook regen, ijzel, sneeuw en hagel zijn deel. Als Willem een keer bij een klant klaagt over het rotweer, krijgt hij de wind van voren. "Wat de Heere geeft, is goed gedaan. Inpakken en wegwezen." De deur gaat dicht en Willem blijft even beduusd achter. Zo leert de slaggersknecht dat hij op zijn woorden moet passen, want je kan zo een klant verliezen.

In 1935 raakt Willem zijn baan kwijt omdat de economische crisis ook de slagertij van Dirk Streefkerk treft. Maar de jaren bij Streefkerk in Diemen zijn Willem altijd dierbaar gebleven.

DE ZATERDAGSE BEZORGRONDE VAN SLAGERSKNECHT WILLEM MOL IN DE JAREN '30

“

Het bezorgen begon op zaterdag al vroeg om half 7. De eerste rit ging naar Overdiemen. Dat was de zogenaamde boerenwijk waar de mensen al vroeg uit de veren waren.

Ik begon met afleveren op de Muiderstraatweg bij de Vinkenbrug waar de familie Pothoff een tuinderij had. Hij verhuurde 's zomers ook bootjes aan sportvissers en recreanten. Mijn weg ging verder linksaf langs de Eerste Diem waar ook nog enige jaren een zwembad was met de naam "Diemerplas". Vervolgens fietste ik over de onbewaakte overweg. Daar wachtten altijd een paar honden op een beentje, natuurlijk niet met een schoen eraan. De eerste boerenklant was de familie Wout Vedder, dan volgden Gerrit Beem en Schrama. Daarna kwam ik bij de drie huisjes waar Jongejans, Bos en Ter Heide woonden.

Tante Pietje ter Heide

Vrouw Ter Heide heette van haar meisjesnaam Griffioen, maar werd tante Pietje genoemd. Bij haar kreeg ik altijd een kop thee met geitenmelk. Niet dat thee met geitenmelk echt mijn smaak was, maar het werd met zoveel hartelijkheid aangeboden dat je niet kon weigeren. En de smaak ging vanzelf wennen. Misschien zijn tante Pietje en haar man wel zo oud geworden door het drinken van geitenmelk en door de zeer rustige omgeving waar ze woonden. Bij tante Pietje dronk je nooit alleen thee. Het was altijd heel gezellig en gastvrij bij haar. Bertus Rijkema, de broodbezorger van bakker Hormeyer, Jan Baars of Piet Bom, slaggersknechten van Havekotte, dronken altijd een kop thee mee bij tante Pietje. Zij was een vrolijke vrouw. Ook met Bertus Rijkema konden we altijd lachen. Iedereen hield van plezier, maar Bertus spande de kroon met zijn verhalen. ➤

De slaggersfiets waarmee Willem Mol zijn rondes als slaggersjongen reed (uitsnede foto, coll. HKD)

Bij tante Pietje kreeg ik altijd een kop thee met geitenmelk.

Pontbaas Van de Meent

Op de hoek van de Nodweg werd dan nog een bestelling bezorgd. Voor ik bij pontbaas Van der Meent kwam, ging ik nog langs bij de molen van Jan Portengen waar de molen later werd afgebroken en een motorgemaal kwam. Daarna meldde ik me bij pontbaas Van der Meent bij het Merwedekanaal (later Amsterdam-Rijnkanaal) om vlees te bezorgen. Van der Meent bracht met de roeiboot of een auto met de pont naar de overkant van het kanaal. Je hielp dan mee door aan het grote wiel te draaien. Pontbaas Van der Meent kon roeien als de beste, ook als het stormde. Hij lepelde dan de roeiboot naar de overkant dat het een lieve lust was. Dat zeer moeilijke karwei ging hem af als een kampioen.

Overkant Merwedekanaal

De eerste klant na de overtocht was de molenaar Griffioen. Deze molen is er ook niet meer. Daar kreeg ik vaak een kop koffie met een snee boerenbruin brood met daarop een lekkere plak kinnebaksham. Verder naar de familie Zagt die al op leeftijd waren en van hun levensavond genoten. De weduwe Molenaar kreeg daarna een heerlijk doorregen ossenlapje bezorgd. Vrouw Molenaar, de moeder van de vrouw van Gerrit van der Meent, was een zeer christelijke vrouw, die dat ook uitdroeg. Zij las me weleens uit de bijbel voor. Zo ging dat in die tijd. Het sluitstuk van mijn tocht door Overdiemen fietste ik naar de Zeedijk. Wat nu IJsselmeer is, was toen nog Zuiderzee met eb en vloed. Daar woonden de gebroeders Smeenk die vissers waren. Ik heb ze menigmaal met een zegen (heel groot net met kurken) over de Diemer plassen zien trekken. De dijk over had ik nog een laatste klant, de familie De Groot. Ze hadden een kettinghond die niet te verleiden was, ook niet met een hondenbeentje. Van een beestenslachter moest hij niets hebben.

BOEREN GOEDE ETERS

De boeren, die altijd hard werkten, konden wel een vette lap verwerken. Biefstuk, roastbief of ander rauw vlees werd bijna nooit aan de boeren geleverd. Wel als in de zomer het hooi binnen was, dan hielden sommige boeren een gastdag voor bevriende boeren uit de omtrek. We brandden dan voor zo'n gastheer roastbief, fricandeau en runderrollade tegen vergoeding van 10 cent per pond. Het vlees werd gebraden in de boerenboter en kalfsvet. De jus die van het braden overbleef, werd ook geleverd. Het vlees werd op grote schalen gesneden en woog vaak meer dan 30 pond. Daarbij kwamen dan de saucijsjes, ook wel een 25 pond, een paar pond ham, rookvlees en andere worstsoorten. Tijdens het feest kregen we dan wel eens per telefoon nog een aparte bestelling van 20 pond saucijsjes. De boeren in Diemen waren gezonde eters. In de zomer was het vaak drukker dan in de winter.

Winter van 1929

Met de pont ging ik weer terug over het Merwedekanaal. In de strenge winter van 1929 kon je te voet het kanaal oversteken en was de scheepvaart lange tijd gestremd. In die winter was het vlees bij aflevering keihard. De doorregen ossenlappen kon je zonder moeite breken en met een bal gehakt kon je iemand een gat in zijn hoofd slaan. Het beroep van slager is dan een koude aangelegenheid. Niet alleen bij de weg, maar ook in de winkel. De deur moest namelijk open blijven staan, anders besloeg het raam en werd er minder verkocht. Aanzien doet gedenken en in dit geval kopen. Mijn weg ging vervolgens langs de Kanaaldijk naar de Ouddiemerlaan. Hier hadden we nog enige boerenklanten onder anderen Diepgrond, De Hartog, A. Struik, Beem, J. Struik en H. Zijtveld. Dan naar de slagerij terug voor een boterhammetje. Van huis nam je een onbelegde boterham mee en van de baas kreeg je beleg. Wie appels vaart, die appels eet.

De kettinghond van de familie De Groot was niet te verleiden, ook niet met een hondenbeentje. Van een beestenslachter moest hij niets hebben.

Ouderkerkerlaan

Na de boterham ging de bezorging verder over de Diemerbrug naar de Ouderkerkerlaan waar onder anderen de families Staal, Zijtveld, Aldersebaas, burgemeester De Wolf en andere klanten woonden. In diezelfde route werd de Weesperstraat, de Julianastraat en de Prins Hendrikkade gehoord en bezorgd. Dan weer terug naar de winkel en daarna naar de Ouddiemerlaan tot het spoor, de Burgemeester De Kievietstraat, de Muiderstraatweg en de Hartveldseweg tot de winkel. Inmiddels was het tijd om koffie te drinken. Daarna kwam de rest van de Hartveldseweg aan de beurt en de achterliggende straten. Het was uiteraard de situatie van voor de oorlog voordat de hele buurt door de Duitsers werd afgebroken. Dus de Arent Krijtsstraat, Johan van Soesdijkstraat, de Diemerkade enz.

Lunapark goede klant

In 1931 kwam daar nog het zogenaamde Lunapark bij aan het einde van de Jan Bertstraat. Daar hebben we een paar jaar een goede leverantie aan gehad. We hadden ook nog klanten in Duivendrecht en in Amsterdam ongeveer veertig klanten in Betondorp, de Wetbuurt, de Van der Waalsbuurt, de Dapperbuurt en in Zeeburg. Daar werd alleen op zaterdag bezorgd. De hele route op zaterdag nam zowat de hele dag in beslag. ”

Kaartje van de slagersronde in de ochtend door Overdiemen

De hele route op zaterdag nam zowat de hele dag in beslag.

DE SLAGERSFIETS VAN WILLEM MOL

“Ik maakte mijn ronde op een transportfiets die extra stevig gebouwd was. Op het voorwiel en het stuur was een bagagedrager gemonteerd met daarop een rieten mand van ongeveer 40 x 45 x 50 cm. De fiets had geen remmen; het was een zogenaamde doortrapper. Moest je remmen dan hield je met de voeten de pedalen tegen. In noodgevallen wierp je je lichaam op de mand en zette je rechterbeen strak zodat het achterwiel blokkeerde. Aan het stuur hing een kattenbel aan een touwtje. Een belletje met daarin een knikkertje. De verlichting bestond uit een olie- of kaarslantaarntje bevestigd op een lantaarnhaak op de vooras links. De elektrische dynamo kwam pas in de jaren '30. Er was ook nog een carbidlamp, maar dat was voor de slagersfiets een onding. Geknoei met carbid en water en bovendien stonk het. Rode achterlichten waren er nog niet, zo ook geen witte achterspatborden.”

De trots van de Vrijwillige Brandweer Diemen

DE TRAGEDIE VAN MOTORSPUIT “BABY” ALIAS “OUWE HARRY”

Wiard Krook

De gestadige groei van Diemen in de jaren dertig maakte het noodzakelijk dat zowel het brandweerkorps als het blusmateriaal moest worden uitgebreid. Op 14 januari 1933 spreekt de Diemense gemeenteraad zich positief uit voor de aanschaf van een tweede motorbrandspuit. De eerste, een *Chevrolet* motorspuit, werd in 1928 aangeschaft. Het was toen voor de *Vrijwillige Brandweer Diemen (VBD)* een grote uitgave, dus de tweede moest eigenlijk op een koopje.

T-Ford

Voor de bouw van de tweede motorbrandspuit wist VBD-lid Piet Saan sr., specialist in het vervoeren van alles wat los en vast zat, wel een bruikbaar ‘rijdend chassis’ van een *T-Ford* (een compleet chassis met motor, versnellingsbak, radiator, stuurinrichting, spatborden en een gedeeltelijke carrosserie). Men kreeg de beschikking over de oude handspuit uit Overdiemen die kon worden omgebouwd tot een motorspuit. Gelukkig bevond zich binnen de leden

van de VBD een aantal personen die verstand hadden van carrosseriebouw. Opperbrandmeester Jaap Fakkeldij verzorgde het laswerk in zijn smederij in Diemen-Zuid en Martens nam de beschildering voor zijn rekening. Overigens werd het project door de VBD-leden zelf bekostigd. De motorbrandspuit “Baby”, zoals de bijnaam luidde, was goed voor een capaciteit van 800 l water per minuut, zo bleek uit een demonstratie op 7 april 1933. De maximumsnelheid was 65 km/u.

De T-Ford motorbrandspuit “Baby” van de VBD

Op 23 maart 1933 werd de tweede automobielbrandspuit, voorzien van het provinciale nummerbewijs G-97940, officieel in gebruik genomen. De burgemeester van Diemen maakte van deze gelegenheid gebruik om per brief de brandweerdeskundigen uit de buurgemeenten uit te nodigen om na afloop het vraagstuk van de onderlinge hulpverlening bij brand nader te bespreken. De samenkomst vond plaats in *Garage Oostenrijk*, schuin tegenover de Diemer ophaalbrug.

Na de Tweede Wereldoorlog werd motorspuit "Baby" uiteindelijk vervangen. We lezen in de *Diemer Courant* van 26 juni 1948 dat tijdens de behandeling van de begroting op 24 juni van dat jaar door de gemeenteraad van Diemen, onder leiding van burgemeester H. Dallinga, werd besloten dat de opbrengst van de *Ford*-motorbrandspuit conform het advies van B&W in de kas van de *Vrijwillige Brandweer* zal worden gestort. Bovendien roemt de voorzitter het enthousiasme bij genoemd korps. Op 19 augustus 1948 wordt de *Ford* motorbrandspuit verkocht aan het *Saan's Garagebedrijf*.

Amsterdams Dagboek

In 1951 werd Henri Knap, gesalarieerd grappenmaker van het dagblad *Het Parool*, op de hoogte gebracht van deze mutatie van de eeuw uit 1948. Hij schreef in zijn "Amsterdams Dagboek" in *Het Parool* van 2 februari 1951:

Dág Harry!

Dagboek's Duivendrechtse spion seint, dat oudste brandweerwagentje, dat nog onder de rook van Amsterdam in gebruik, nu uit dienst wordt genomen. Wagentje werd in 1923 gekocht door gem. Ouder-Amstel, heeft enige jaren in Ouderkerk rode haan helpen bestrijden. Laatste levensjaren sleet het in Diemen, welke bewoners blijkbaar niet erg tevreden meer over diensten van dit krasse oudje, dat nu (letterlijk) wordt bijgezet in gemeentewerkplaats, om af en toe nog als hulpwagen te worden gebruikt. Nieuwe brandweerauto heeft werk van oude "trapford", ook wel "Ouwe Harry" genaamd, overgenomen. Die oude *T-Fords* (zònder zelfstarter, mèt trapversnellingen) hadden in V.S. bijnaam "Lizzy", dus (met excuses aan wezens aller leeftijden in deze goede stad, die Lizzy heten) "Ouwe Lizzy" ware juister geweest dan "Ouwe Harry".

Dág Harry!

DAGBOEK'S Duivendrechtse spion seint, dat oudste brandweerwagentje, dat nog onder rook van Amsterdam in gebruik, nu uit dienst wordt genomen. Wagentje werd in 1923 gekocht door gem. Ouder-Amstel, heeft enige jaren in Ouderkerk rode haan helpen bestrijden. Laatste levensjaren sleet het in Diemen, welks bewoners blijkbaar niet erg tevreden meer over diensten van dit krasse oudje, dat nu (letterlijk) wordt bijgezet in gemeentewerkplaats, om af en toe nog als hulpwagen te worden gebruikt. Nieuwe brandweerauto heeft werk van oude „trapford“, ook wel „Ouwe Harry“ genaamd, overgenomen. Die oude *T-Fords* (zònder zelfstarter, mèt trapversnellingen) hadden in V.S. bijnaam „Lizzy“, dus (met excuses aan wezens aller leeftijden in deze goede stad, die Lizzy heten) „Ouwe Lizzy“ ware juister geweest dan „Ouwe Harry“.

Het Parool, 2 februari 1951

Op het Diemense gemeentehuis kon men niet goed overweg met zoveel Amsterdams sarcasme ten koste van de kleine buurgemeente Diemen.

Ir. Jan de Boer, gemeente-architect en voorzitter van de *Vrijwillige Brandweer 'In Aller Belang'* schrijft op 3 februari 1951 het volgende aan dagblad *Het Parool*:

Hiermede bericht ik U dat het bericht in Uw krant van Vrijdag 2 Febr. jl. onder de titel "Amsterdams Dagboek", een relaas met foto over de brandweer in Diemen van a tot z onjuist is. Ik verzoek U voortaan te onthouden van dergelijke minderwaardige artikelen over onze gemeente en brandweer te schrijven welke bovendien nog onjuist zijn.

Briefir. De Boer, 3 februari 1951

Wil Vijn-Aan de Stegge over brand 1963

“NA 55 JAAR TRIL IK NOG STEEDS BIJ HET HOREN VAN DE BRANDWEER”

Taco ten Dam

Het gebouw van het Italiaanse restaurant *Sorella Ciao* op de hoek van de Hartveldseweg en de Jan Bertsstraat is al heel lang een horecapand. In 1942 neemt Gerrit aan de Stegge het toenmalige café *Centrum* over van Frits Flinkenvleugel. In 1962 verpacht Aan de Stegge de zaak aan de Amsterdammer Fred Vos die er een restaurant begint. Met de naam *Petit Renard*, want je heet Vos of niet én je geeft graag een Frans sfeertje aan je restaurant. In de nacht van 4 op 5 januari 1963 ontstaat rond 2.30 uur brand in het restaurant, vrijwel zeker bij de tapkast.

Helse kou

In een mum van tijd slaan de vlammen door het plafond naar het zaaltje op de eerste verdieping. Wil Vijn-Aan de Stegge, 17 jaar, woont met haar ouders en broer naast het restaurant. Ze wordt wakker door een schreeuwende Fred Vos aan de achterkant van hun huis. Daarna haar moeder: “Er uit, er uit!” Er is geen tijd; uit bed stapt rechtstreeks ze naar buiten. Via de tuinen van de burens komt ze aan de voorkant op de Hartveldseweg. Daar staat ze dan, in haar pyjama, in de helse kou van de winternacht voor het brandende restaurant. Een surrealistisch beeld. De brandweer houdt met twee spuiten de achterzaal nat; door de straffe zuidenwind dwarrelen vonken gevaarlijk in de richting van de garage met benzinepomp in de Jan Bertsstraat.

Instortingsgevaar

Voor haar gevoel staat ze daar een eeuwigheid. Ze wordt binnengehaald door de familie Ernens. De volgende dag kijkt Hans Nieuwenhoff raar op als hij in de vroege ochtend langs het uitgebrande hoekpand loopt: “De avond ervoor had ik nog tot vrij laat aan de bar gezeten. Het was gezellig en ik dronk een biertje met o.a. Henk Havekotte, de slager uit de Arent Krijtsstraat. En daar stond hij weer: Henk Havekotte, maar nu in het pak van de Vrijwillige Brandweer Diemen.” De volgende dag vindt commandant Ruigrok van der Werve zowaar het kasregister in de ravage. Door de kans op instorting van de muren is de situatie levensgevaarlijk binnen. De enorme lichtreclamestelling van *Vredestein*, jarenlang een baken voor automobilisten op weg naar ‘t Gooi, moet van het dak. Door rukwinden en sneeuwval is het risico van het vallen te groot. Ook besluit de brandweer een buitenmuur neer te halen vanwege het instortingsgevaar. ➤

*Daar staat ze dan,
in haar pyjama,
in de helse kou
van de winter-
nacht voor het
brandende
restaurant.*

*Restaurant Petit Renard: Luguber schouwspel in ijskoude nacht van 4 op 5 januari 1963.
(foto coll. Wil Vijn-Aan de Stegge)*

Horrornacht

Henk en Rietje Nieuwenhoff bieden de familie Aan de Stegge tijdelijk hun woning aan in de Johan van Soesdijkstraat. Daarvoor heeft Wil twee weken bij een vriendinnetje gelogeed. De Nieuwenhoffs trekken voor die tijd in bij de moeder van Rietje in de Burgemeester Bickerstraat. Na een aantal maanden kan de familie Aan

de Stegge terug naar de herbouwde woning. Het beeld van die horrornacht van 3 op 4 januari 1963 heeft Wil Vijn-Aan de Stegge nooit helemaal losgelaten. Zelfs nu nog, 55 jaar later, trilt zij als een brandweerauto met loeiende sirene voorbij hoort gaan.

Na de brand wordt besloten dat de lichtreclamestellige van Vredestein van het dak moet. Natuurlijk is Saan snel ter plekke om de klus te klaren. (foto coll. Wil Vijn-Aan de Stegge)

De onttakeling van de enorme lichtreclamestellige van Vredestein, die op het dak stond en jarenlang een bakken was langs de rijksweg. (foto coll. Wil Vijn-Aan de Stegge)

OPENLUCHTBORREL IN ZWARTGEBLAKERD CAFÉ

In de drankwet staat een bepaling dat de vergunning om te schenken kan worden ingetrokken als opzettelijk in drie maanden geen gedistilleerd is verkocht. Om alle misverstand te voorkomen organiseren eigenaar Gerrit aan de Stegge en exploitant Fred Vos op vrijdagmiddag 23 maart 1963 een soort van openluchtborrel waar tientallen Diemenaren wel de lol van inzien. In een zwartgeblakerd en half verkoold interieur proosten zij aan een geïmproviseerde bar op het leven en de goede afloop. Uiteraard kijken voorbijgangers met verbazing naar dit bijzondere horeca-evenement aan de Hartveldseweg.

Maar de ambtenaar van de gemeente Diemen die vanuit het raadhuis de drankwet komt controleren, ziet het allemaal goedkeurend aan. Voor hem staat het, zoals ook in een door de bezoekers getekend proces-verbaal is neergelegd, vast dat binnen drie maanden gedistilleerd verkocht is. Op die grond blijft de vergunning dan ook zeker geldig voor de caféhouder. Alles in afwachting van een spoedige herbouw van het pand.

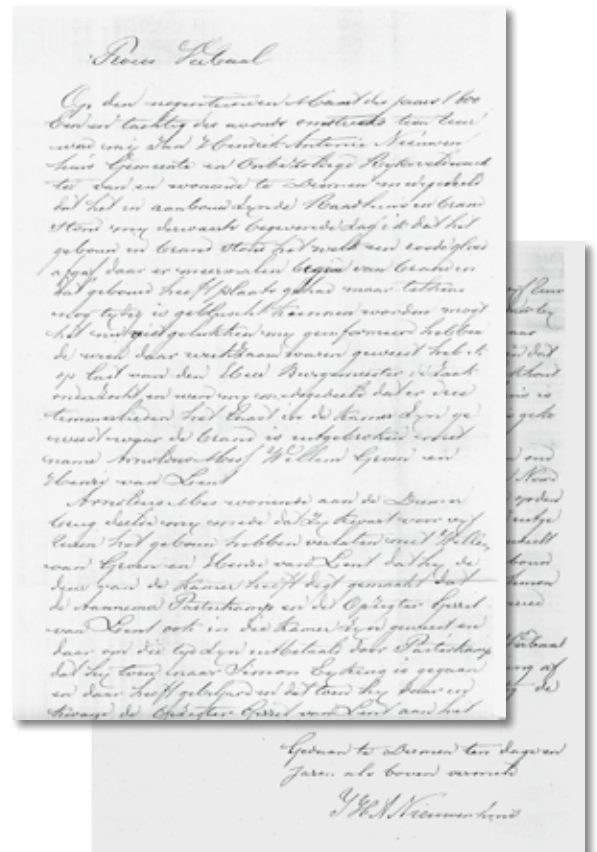
Krantenartikel Het Vrije Volk, 23 april 1963

BRAND IN HET RAADHUIS: ARNOLD, WILLEM EN HENRI WETEN VAN NIKS

Wiard Krook en Taco ten Dam

Het is nog steeds een opvallend en statig gebouw aan de Hartveldseweg 35. Maar toen burgemeester Van Tienen de plaats voor het nieuwe raadhuis op 4 januari 1879 bekend maakte, was de bebouwing langs de landelijke weg nog schaars. De werkzaamheden aan de Hartveldseweg verliepen niet altijd soepel.

Op 19 maart 1881 kreeg veldwachter Jan Nieuwenhuis een seintje dat het in aanbouw zijnde raadhuis in brand stond. Toen Jan aankwam, zag hij meteen dat er geen redden aan was. Nieuwenhuis zet later in zijn proces verbaal dat het niet de eerste keer is: "Daar er meer malen begin van brand in dat gebouw heeft plaats gehad, maar telkens nog tijdig is gebluscht kunnen worden mogt het nu niet gelukken." Je zou denken dat er een pyromaan actief is, maar daar rept het proces verbaal niet van. Misschien kwam er later meer informatie, maar de aanleiding van de brand wordt niet duidelijk in het verslag van Nieuwenhuis. Hij spreekt met Arnold Mess, Willem van Groen en Henri van Lent, de drie die als laatsten in de kamer zijn geweest waar de brand is uitgebroken. Nieuwenhuis spreekt eerst met Arnold Mes, de zoon van Dorus Mess. Hij vertelt dat ze het gebouw rond kwart voor vijf hebben verlaten. Ook aannemer Pasterkamp en opzichter Willem van Lent waren er even eerder geweest en Pasterkamp had uitbetaald. Zo als dat ging, stapten de mannen daarna naar Simon Eijking om een biljartje te maken en wat te drinken. Willem van Lent stond al aan het biljart toen Arnold binnenstapte. (Simon Eijking was ongetwijfeld de kastelein van een van de uitspanningen langs het water van de Weespertrekvaart bij de Diemerbrug of bij de Hartveldsebrug). Daarna sprak Nieuwenhuis met de timmerman Willem van Groen die in de Wagenaarstraat in Amsterdam woonde. Hij kon niet meer vertellen dan wat Nieuwenhuis al van Mess had gehoord, behalve dan de naam van de biljartmaat van de opzichter: Jaap Eekhout. En dat hij rond half 8 thuis was. De derde, de 23-jarige timmerman Henri van Lent, kon alleen eraan toevoegen dat zijn gereedschap bij de brand verloren was gegaan. Daar moest veldwachter Jan Nieuwenhuis het mee doen.

Het raadhuis aan de Hartveldseweg rond 1910 (prentbriefkaart Jos Nuss, Haarlem, coll. HKD).

Fragment uit het proces verbaal van Jan Nieuwenhuis op 19 maart 1881

Je zou denken dat er een pyromaan actief is, maar daar rept het proces verbaal niet van.

2 september 1980: Café Van de Vuurst

TROOSTELOOS EINDE VAN EEN MOOI CAFÉ

Taco ten Dam

“Men greep naar de lucifer,” heette het in het jubileumboek van de brandweer Diemen. Wat was er aan de hand met het voormalige *Café Van de Vuurst* bij de Hartveldsebrug? Nota bene de oude stamkroeg van een jonge Johan Cruijff en Piet Keizer. De gemeente Amsterdam, het pand stond net binnen de stadsgrenzen, had met het oog op de toekomstige Ringweg het pand aangekocht. Wethouder Polak van Amsterdam wilde er tijdelijk circa 200 zwaar verslaafde heroïnejunkies onderbrengen. Dat ging echter niet zonder slag of stoot, beter gezegd: dat ging helemaal niet. In de nacht voor de opening brak ‘toevallig’ brand uit in het pand aan de Oosterringdijk. Deze brand werd vrij snel geblust,

maar in de daaropvolgende weken moest de brandweer enkele keren uitrukken om meer brandjes te blussen. Toen op 18 augustus “voor de zoveelste keer” brand was gesticht én geblust, sneden onbekenden onder applaus van het publiek de brandweerslangen door waardoor het blussen bemoeilijkt werd. Op 2 september 1980 brandde “het opvangcafé voor heroïneverslaafden aan de Oosterringdijk op de grens van Amsterdam en Diemen” (*De Volkskrant*) tenslotte geheel af. De Amsterdamse politie deelde mee wat iedereen in Diemen zeker wist: “De brand is vermoedelijk aangestoken.” Daarmee keerde de rust in de buurt terug. De brandstichters zijn nooit gevonden.

Wethouder Polak van Amsterdam wilde er tijdelijk circa 200 zwaar verslaafde heroïnejunkies onderbrengen.

Café Van de Vuurst werd enkele malen aangestoken waarna het op 2 september 1980 tenslotte definitief afbrandde. Daarmee ging de opvang van junkies niet door. (foto Gerrit Hols, coll. HKD)

17 november 1990: Schuilkerk De Hoop

EEN SCHOON GEBOUW VERBRAND, EEN SCHOON GEBOUW TERUG

Taco ten Dam

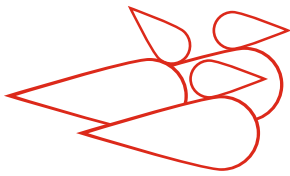
In de nacht van 16 op 17 november 1990 brandde de voormalige schuilkerk *De Hoop* aan de Hartveldseweg 23 af. Toen de brandweer arriveerde, sloegen de vlammen reeds uit het dak. De harde wind joeg het vuur snel de gehele kap over. Ondanks de inzet van het hele Diemense korps en een autoladder uit Amsterdam, was het historische kerkgebouw uit 1787 niet te redden. Wel slaagde men erin de belendende percelen te behouden. De schade aan *De Hoop* was zodanig dat herstel uitgesloten leek. Pas na de brand begon men zich in Diemen te realiseren dat er een monument verloren was gegaan. Alleen had in Diemen nooit iemand echt

moeite gedaan om het voormalige kerkgebouw met een grote cultuur-historische waarde van een officiële monumentenstatus te voorzien. Zelfs de *Rijksdienst voor de Monumentenzorg* in Zeist vond dit achteraf een grote misser. In *Het Rooms Kerkhuys* te Diemen heeft Jaap Haag in een fascinerend verslag beschreven hoe de wederopbouw van *De Hoop* tot stand is gekomen. Daarmee paste de beschrijving van *De Hoop* als "een schoon gebouw, welks wederga zeker zelden op het platte land gevonden wordt" weer meer dan ooit bij het gebouw. Dat schreef Van Ollefen echter in 1795, van "het platte land" is inmiddels geen sprake meer.

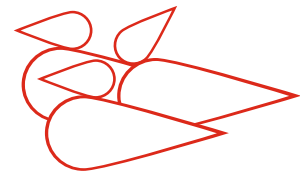
Pas na de brand begon men zich in Diemen te realiseren dat er een monument verloren was gegaan.

De voormalige schuilkerk De Hoop staat op 17 november 1990 in lichterlaaie en is niet te redden. De brandweer slaagde er met uiterste inspanning in de pastorie te behouden. (foto Gerrit Hols, coll. HKD).

PRIKBORD

Schenkeningen

De *Historische Kring Diemen* ontvangt af en toe giften. Aan het eind van het jaar publiceert het bestuur een volledige officiële lijst met giften.

Soms besteden we er op Prikbord aandacht aan om aan te geven hoe belangrijk deze giften voor ons zijn. **Ton Ruigrok van de Werve** schonk fraaie tekeningen van de Ouderkerkerlaan. **Mevrouw Marckelbach** schonk een knipselmap met schitterende artikelen over Diemen in de jaren '60 en '70, onder anderen over ome Dirk Marckelbach die tot op zeer hoge leeftijd bij het *hotel-café-restaurant De Kroon* werkte "om wat omhanden te hebben." Dat was in de tijd dat Kees Verkerk en Ard Schenk daar logeerden en ome Dirk de bewondering van Ard Schenk opriep toen hij de trap afkwam: "Zo opa, dat gaat rap." Verder mooie oude foto's van o.a. het personeel van *timmerfabriek Wolff* en *D.V.A.V.* met Gerard Marckelbach in de gelederen. **Bert Roest** maakte ons weer enorm blij met originele exemplaren van de *Diemer Courant* uit de jaren 40 van de vorige eeuw. **Mevrouw Römer** schonk een met veel liefde voor het dorp samengesteld album met knipsels over Diemen. In dit album zijn onder andere de prachtige artikelen opgenomen die Frits Reurkas schreef voor de *Diemer Courant*.

Schenking mevrouw Offereins

Ruim tien jaar geleden schonk mevrouw **Thea Offereins-Kroese**, inmiddels overleden, onder meer een serie historische foto's van de brand bij de Luycksfabriek. De collectie was van haar echtgenoot Frits Offereins, die vanaf 1 april 1962 tot 1 januari 1965 ondercommandant van de VBD is geweest. Vanaf 1 januari 1965 t/m 30 mei 1965 was hij VBD-commandant. Tevens schonk ze zijn stoffen pet-embleem en VBD-badge. Uitzonderlijk was ook de schenking van een zilveren speld met de tekst: "Crisis Comite Diemen".

Afbeelding achterzijde omslag:

"Oude en nieuwe Brandspuiten", ets door Jan van der Heyden (als graficus). Onder is de oude Hautsch-brandspuit met een draaibare tromp afgebeeld. Hiermee kon de straal alleen vanaf een vast punt doelgericht op de brandhaard worden gemikt. Rechtsboven is te zien hoe een spuitgast met de nieuw uitgevonden brandslang een trap kan beklimmen en daardoor de brand doeltreffender kan bestrijden. (Illustratie uit: "Beschryving der nieuwlyks uitgevonden en geotrojeerde Slang-Brand-Spuiten en Haare wyze van Brand-Blussen, Jan van der Heyden, Amsterdam 1690)

Unieke serie identiteitskaarten D.V.A.V. 1931-1932

Dik van Dijk, zoon van smid Arie van Dijk en Rietje Tijhuis, schonk ons een groot aantal zogenaamde identiteitskaarten van de *K.N.V.B.* voor het seizoen 1931-1932. Het is een unieke serie kaarten van het allereerste juniorenteam van *D.V.A.V.*, tegenwoordig *sv Diemen*. De club werd immers op 26 juli 1931 in *café De Kroon* aan de Muiderstraatweg opgericht. Dik heeft twee kaarten, van zijn vader Arie en van "Bob" Andries IJsendijk, in eigen beheer gehouden, maar wij hopen te zijner tijd de hele serie voor de *HKD* compleet te kunnen hebben. IJsendijk drukte in de oorlog illegaal *Vrij Nederland* in de drukkerij van zijn tante Jeanne de Wild aan de Ouderkerkerlaan. Na zijn arrestatie kreeg IJsendijk in eerste instantie de doodstraf, die gewijzigd werd toen de dappere Henk Hos alle schuld op zich nam. Andries IJsendijk kwam na de oorlog meer dood dan levend terug uit Duitse gevangenschap. Henk Hos werd gefusilleerd.

Ansichtkaarten van Diemen 2018

De *Historische Kring Diemen* heeft ansichtkaarten laten maken van Diemen 2018. Twee setjes van ieder vijf kaarten met afbeeldingen van o.a. De Brede Hoed, Paviljoen Puur bij het Diemerfort, het Berkenplein, De Woonhoeve op Plantage de Sniep en gebouw De Diemer aan de Ouddiemerlaan. De kaarten zijn te koop bij de *Historische Kring Diemen*.

U kunt helpen

Bert Roest schrijft het komende nummer over de bouw van de woningen aan de Harmonielaan in 1947-1948. Als u foto's heeft van deze periode, willen wij deze graag scannen. U kunt contact opnemen met Taco ten Dam, 020-6900707 of t.ten.dam@planet.nl

